

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2

ผู้ศึกษา นางจรรยา คงมนาน **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ศรีสุดา จริญญากุล **ปีการศึกษา** 2547

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 (2) เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง (2) เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ของครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ ปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือ ความกรุณาอย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ศรีสุดา จริยาภูถ ที่ได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและเป็นประธานกรรมการตรวจสอบการศึกษาครั้งนี้ว่าอิสระ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านในแขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และข้อชี้แนะต่าง ๆ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการตรวจสอบและปรับปรุงแบบสอบถามให้ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้บริหารและครูผู้สอนทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองชุมเห็ด (ประจวบอุปถัมภ์) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองชุมเห็ด (ประจวบอุปถัมภ์) นางทองเพ็ชร พลนาค และนางปราณี หนูขาว ที่กรุณาให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ ในการทำศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วย ความราบรื่นเนื่องจากได้กำลังใจจากครอบครัวผู้ให้การสนับสนุนทุนในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

จรรยา คงมนาน

กรกฎาคม 47

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
คำถามเชิงการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	4
กรอบความคิดในการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการทำวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	9
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	16
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 (อำเภอพานทอง อำเภอนนทบุรี อำเภอบ่อทองและกิ่งอำเภอกะฉันทร์).....	29
หลักการ แนวคิด ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	41
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
ลำดับขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	55
สรุปผลการวิจัย.....	55
อภิปรายผล.....	57
ข้อเสนอแนะ.....	60
บรรณานุกรม.....	61
ภาคผนวก.....	65
แบบสอบถาม.....	66
ประวัติผู้ศึกษา.....	74

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	41
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2.....	46
ตารางที่ 4.2 คะแนนค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับ การบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3.....	47
ตารางที่ 4.3 คะแนนค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน.....	49
ตารางที่ 4.4 คะแนนค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับ การนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญา.....	51
ตารางที่ 4.5 คะแนนค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน.....	53
ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอน.....	54

๗

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดในการวิจัย.....	5

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจึงจำเป็นต้องทบทวนบทบาท กำหนดทิศทางและกิจกรรมที่จะดำเนินการทางการศึกษาเพื่อเตรียมการพัฒนาประชากรของประเทศ ให้สามารถเป็นผู้นำการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ เหมาะตามกาลเวลาและบริบทของสังคมไทย

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยตรง และตระหนักดีว่า การจัดการศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้น ต้องเป็นการศึกษาที่สอดคล้องเกื้อกูลต่อชีวิตจริงและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น หลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งหวังให้เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตและเอกลักษณ์อันดีงามของสังคมแต่ละท้องถิ่น อันจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่สังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำความรู้ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดระบบเพื่อให้สะดวกในการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยงไม่ให้ผู้เรียนเกิดความแปลก แยกจากพื้นฐานเดิม หากปัญหานี้ได้รับการแก้ไข จะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ กลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพสืบต่อไป ในทางตรงกันข้ามหากการจัดการศึกษาละเลยสิ่งเหล่านี้ ย่อมส่งผลให้สังคมเกิดปัญหาของการขาดความเข้าใจตนเอง เกิดภาวะสับสนทางความคิด และการกระทำที่เห็นแก่ตัว เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ขาดความภูมิใจในความเป็นไทย เกิดภาวะล่มสลายทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งบรรพบุรุษได้สืบสานกันมาเป็นเวลายาวนาน ภูมิปัญญาดังกล่าวจึงเป็นการเชื่อมโยงส่วนดีของอดีตมาปรับใช้ในปัจจุบันและมีลักษณะภายในของชาวบ้านเองจึงเป็นแหล่งความรู้ในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดโรงเรียนมากที่สุด การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความ

เป็นอยู่ของนักเรียนในชุมชนนั้น ๆ อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเสริมปลูกฝังให้ประชากรในวัยเรียนมีความรู้และมีความคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความคิดการกระทำและรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นการเรียนรู้โลกและเรียนรู้ตนเอง ซึ่งตรงกับผลสรุปวิสัยทัศน์การศึกษาไทยที่ ลิปพนนท์ เกตุทัต (2538: 13) ได้กล่าวว่า “การศึกษาในอนาคต ฟังมีส่วนสำคัญในการช่วยถนอมรักษาวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของสังคม กับคุณค่าแบบไทยและเป็นการก้าวมันทันโลกนั่นเอง”

จากการที่หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระให้กว้าง ๆ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระเป็นหลักการทั่วไป ไม่เฉพาะเจาะจงการเรียนการสอนนักเรียนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นน้อยมาก ในสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ผู้เรียนจะต้องปรับตัวให้สามารถรับสถานการณ์เหล่านั้นได้ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญา สภาพท้องถิ่นของตนเองควรเอาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์โดยบูรณาการเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ปัญหาในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งในปัจจุบันกระแสการปฏิรูปการศึกษา ได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง และจัดการเรียนรู้ตามการปฏิรูปการศึกษา เป็นการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีแนวทางที่ว่า การที่จะพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมและยั่งยืนนั้นต้องทำให้ทุกคนรู้สึกรักและหวงแหนชุมชน บุคคลจะต้องได้เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ เช่น เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง เรียนรู้เรื่องราวที่ช่วยสร้างความรู้ ความคิด และแนวทางในการอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่จะช่วยพัฒนาความเป็นอยู่และอาชีพ เป็นต้น โดยมีแหล่งที่ให้บุคคลสามารถเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ คือ ผู้รู้ในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรเอกชน และบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543: 58) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวดที่ 4 ว่าด้วย แนวทางการจัดการศึกษาที่ได้มีการบูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับการศึกษา โดยส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นความเป็นไทยและความเป็นพลเมืองดี และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นที่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นแกนกลาง ดังนั้น ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนการสอน โรงเรียนต้องมีการบริหารจัดการที่ดี อำนวยความสะดวกให้แก่วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อมาสอนที่โรงเรียน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้

ผู้ปกครอง ได้เห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเมื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอนในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนต้อง จัดเวลาให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาจึงควร ดำเนินการเพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมให้มีการนำ ทรัพยากรที่มีคุณค่าของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาคุณภาพ การศึกษาต่อไป ทั้งนี้ โดยยึดถือแนวคิดที่ว่า “เป็นการพัฒนาส่วนย่อยเพื่อแก้ปัญหาส่วนใหญ่” อัน จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในสังคมไทย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งอยู่ ในอำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ่อทอง และกิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี มีหน้าที่ ดำเนินงานให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และมีอำนาจ ในการจัดทำนโยบายแผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น มีโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ จำนวน 135 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3) จำนวน 42 โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ส่วนมากจะกระจายอยู่ในชุมชนชนบทที่เป็นชุมชนใหญ่ จึงมีความ หลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีตามลักษณะที่ตั้งของโรงเรียน และภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดส่งต่อกันมาในแต่ละพื้นที่ แต่แนวทางในการบริหารโรงเรียน เป็นแนวทางเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ดังนั้น โรงเรียนจึงมีแนวทางในการจัดการศึกษา โดยพยายามให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและความเป็นอยู่ โดยจัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการ หรือหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนและมุ่งเน้นให้ใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ได้เห็น ความสำคัญของการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ว่ามีปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการ เรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ใน 3 ด้าน คือ

2.1.1 ด้านการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน

2.1.2 ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

2.1.3 ด้านการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

3. คำถามเชิงวิจัย

3.1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 มีปัญหาในระดับใด

3.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอน มีปัญหาแตกต่างกันหรือไม่

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 มีปัญหาในระดับมาก

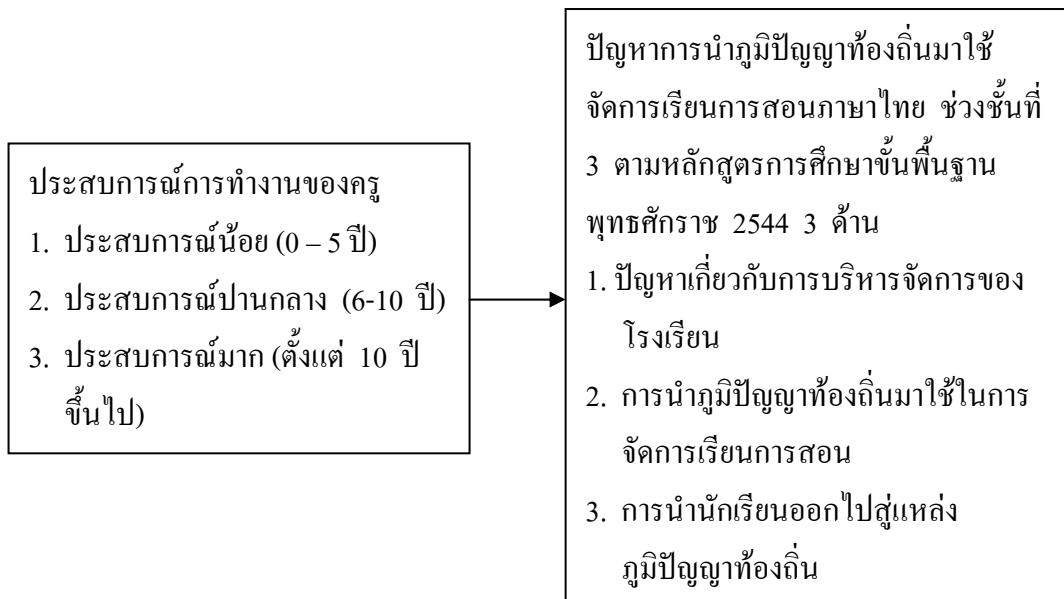
4.2 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกประสบการณ์การสอนของครูผู้สอนมีความแตกต่างกัน

5. กรอบความคิดการวิจัย

ในการศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ได้กำหนดขอบข่ายใน 3 ด้าน คือ ด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงาน ของโรงเรียน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (นัทธี พงษ์ดนตรี: 2544) ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดในการวิจัย

6. ขอบเขตของการทำวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 โดยมีขอบเขตของการทำวิจัย ดังนี้

6.1 ขอบเขตของประชากร

6.1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 73 คน

6.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 42 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540: 84)

6.2 ขอบเขตของเนื้อหา

ขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น ที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ เทคโนโลยีใหม่ ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่

6.3 ตัวแปรที่ศึกษา

6.3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ประสิทธิภาพการสอนของครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2

6.3.2 ตัวแปรตาม คือ ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ในด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

7.1 ได้แนวทางสำหรับครูและผู้บริหาร โรงเรียน ในการพัฒนาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

7.2 ได้แนวทางในการที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บทในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

7.3 ได้ข้อเสนอแนะต่อผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

8. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยาม หรือความหมายของศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ไว้ดังนี้

8.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้าน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา (2) ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมา (3) การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย (4) แนวคิด หลักปฏิบัติ เทคโนโลยีใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่

8.2 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนของครูผู้สอน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 (2) ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่โรงเรียน (3) ปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

8.3 ปัญหาการบริหารจัดการของโรงเรียน หมายถึง ข้อขัดข้องในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การติดต่อประสานงานกับวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้ความร่วมมือของผู้บริหาร การวางแผนร่วมกันระหว่างวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับครูผู้สอนการจ่าย

ค่าตอบแทนแก่วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดครูเพื่อคอยควบคุมดูแลนักเรียนขณะวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นดำเนินการสอน และการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง

8.4 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่ของโรงเรียน หมายถึง ข้อขัดข้องในการนำวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนการสอน ในด้านการจัดเวลาเรียน ความร่วมมือของครูกับวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดสถานที่ให้วิทยากร ความรู้ความสามารถของวิทยากร

8.5 ปัญหาการนำนักเรียนไปสู่แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ข้อขัดข้องในการนำนักเรียนออกไปเรียนยังแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ การวางแผนในการดำเนินการ การให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง การให้ความร่วมมือของแหล่งเรียนรู้และวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ความปลอดภัยในการเดินทางไปเรียนยังแหล่งเรียนรู้ การเตรียมกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติ

8.6 ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรผู้สอนวิชาภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

8.7 โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ได้แก่ โรงเรียนในอำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ่อทอง และกิ่งอำเภอเกาะจันทร์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2
4. หลักการแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญา” (wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (popular wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (local wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาไทย” (Thai wisdom) มีผู้สนใจพูดถึงกันมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งองค์กรภาครัฐ (Government Organization : GO) และองค์กรภาคเอกชน (Non Government Organization : NGO) การเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านและเข้าใจภาพรวมวัฒนธรรมของชาติได้ (สามารถ จันทรสุรีย์ 2534: 145-146) โดยมีแนวคิดดังสรุปได้ดังนี้

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา (wisdom) ภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หมายถึง พื้นมาตรฐานความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกัน ทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้สะสมสืบทอดกันมา (สามารถ จันทรสุชัย 2534: 55) ซึ่งมีผู้อธิบายความหมายในแง่มุมต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

อนงก นาคนบุตร (2531: 39) ให้แง่คิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญานี้เกิดจากการสะสม เรียนรู้ มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มันเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่แยกจากกันเป็นอย่างวิชาที่เราเรียน ภูมิปัญญาชาวบ้านต่างจากองค์ความรู้ตรงที่เรามีหนังสือ ทฤษฎี ความรู้มากมายอ้างอิงได้ ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านนี้ผ่านขั้นตอน 3 อย่าง คือ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิบัติ

ธวัช ปุณโณทก (2533: 40-42) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือสะสมสืบทอดกันมา

เสรี พงษ์พิศ (2533: 15) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า วันเวลาได้ผ่านเลยไป เราไม่อาจย้อนกลับไปสู่อุดมคติได้ก็จริง แต่เรายังสามารถคืนสู่รากเหง้า ปรับปรุงวิถีแห่งบรรพบุรุษ และกระบวนทรรศน์ของพวกเขา ให้เป็นรากฐานของชีวิตในสังคมใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หากแต่จะใช้สิ่งเหล่านี้ด้วยสติปัญญาตามเชิงอย่างบรรพบุรุษ ซึ่งได้สร้างภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535: 28) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ก็คือกระบวนการปรับ เปลี่ยนแปลง แผนการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งอยู่ในท้องถิ่น โดยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่ปรับปรุงไปแต่ละยุคสมัยนั่นเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535 : 208) ได้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้างทั้งลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

ประเวศ วะสี (2536: 21-22) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคม และในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม โดยมี

ลักษณะสำคัญ คือ 1) มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ 2) มีบูรณาการสูง 3) มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง และ 4) เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

สามารถ จันทรสุรย์ (2534 : 146) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536: 6) อธิบายว่า เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวาง ลึกซึ้ง เกี่ยวกับคตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัว และการเลือกเฟ้น ความคิด วิธีการ มาใช้ในชีวิตรประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์มาหลายชั่วคน

จากความหมายข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสั่งสมจากประสบการณ์ในชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ชาวบ้านหรือชุมชนคิดค้นขึ้นเอง และมีกระบวนการถ่ายทอดเป็นมรดกทางสังคม และเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา และนำองค์ความรู้นั้นมาแก้ปัญหา หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

1.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญและมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อความอยู่รอดของสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ ดังที่ อภิชาติ ทองอยู่ (2528) ได้กล่าวไว้ว่า การที่ชาวบ้านสามารถรักษาหมู่บ้าน และคงสภาพท้องถิ่นได้สืบมาช้านานจนถึงปัจจุบัน เพราะชาวบ้านมีการแสวงหาทางออกสนองตอบต่อสิ่งที่ทำทลาย มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามกาลเวลา และสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา การที่สามารถดำรงสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยภูมิปัญญาของตนเอง การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่เกิดกับชาวบ้านนั้นรุนแรงและรวดเร็ว แต่ก็ยังไม่สามารถทำลายหมู่บ้านได้ มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านยังคงอยู่ และสิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีอยู่เพราะการเก็บรักษา รวบรวม เหมือนกับของโบราณ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา บุคคลที่เรียกตนเองว่า “นักพัฒนา” มองชาวชนบทว่า ยังไม่พัฒนาอย่างเพียงพอ ควรได้รับความช่วยเหลือจากทุกฝ่าย ดังนั้นจึงได้ทุ่มเทการพัฒนาชนบทเป็นอย่างมากตามอุดมการณ์ ความเชื่อ และความรู้ที่เล่าเรียนมาจากประเทศแถบตะวันตก ในลักษณะของโครงการเพื่อพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินงบประมาณจาก

รัฐบาล และหน่วยงานเอกชน แต่การพัฒนาโดยไม่มี การผสมผสานอย่างเหมาะสมระหว่างวิทยาการ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ กับวิทยาการและเทคโนโลยีที่มีมาตั้งแต่อดีต เป็นผลให้วิถีชีวิตของชาวชนบท เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเกินไป ดังนั้น การพัฒนาที่มุ่งเน้นทางด้านความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้าน เดียวยังคงไม่เพียงพอ เราจึงต้องศึกษาถึงประเด็นความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ระบบความคิด และความสามารถของชาวชนบท สิ่งเหล่านี้ต้องคำนึงถึง พร้อมกับนำมาใช้เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืนและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

สำหรับนักพัฒนาที่เข้าไปทำงานในชุมชน การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มี ประโยชน์ และมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ภารกิจของคนบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากไม่สนใจที่จะศึกษาของดีที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ยอมรับความคิดเห็นหรือความสำคัญ ซึ่งอาจทำให้ถูก เพิกเฉย ปฏิเสธ และต่อต้านจากชาวบ้านได้ ลักษณะการทำงานแทนที่จะเป็นการผสมกลมกลืนกับวิถี ชีวิตของชาวบ้าน กลับเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของชาวบ้าน หรือบางคนอาจนำแนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลในท้องถิ่นแทนการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ของบุคคลในท้องถิ่นแทนการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถูกต้องมากนัก

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นตัวกำหนด คุณลักษณะของแต่ละสังคม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่เหมาะสม ทรงคุณค่า และมีความสำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และอำนวยความสะดวกในการทำงานเพื่อพัฒนาชนบทของกลุ่มบุคคล เจ้าหน้าที่ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวทางในการทำงานให้สอดคล้อง และผสมผสานกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

1.3 ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นไป อย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ต่อกันมามิได้ขาดไป เป็นลักษณะความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง (สามารถ จันทรสุรีย์ 2534: 48) เป็นวิถีชีวิตในสังคม หรือชุมชนนั้น ๆ มีความหลากหลายตามสภาพท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม สังคมไทยเดิมนั้นนับถือศาสนาพุทธ และมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงมีภาพรวมของลักษณะทางภูมิปัญญาหลากหลาย แต่ไม่ แตกต่างกัน มากนัก ซึ่งมีผู้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534: 3) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาไว้ว่า

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมหน่วยใด ๆ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิงผู้ชาย ประเภทครอบครัวของสังคมนั้น

2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใด ๆ ของสังคมนั้น มีความเชื่อ อาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก เรื่องสวรรค์ ตายแล้วไปไหน เป็นต้น

3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถหรือแนวทางการแก้ปัญหา หรือป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

4. ภูมิปัญญาทางวัตถุในหน่วยสังคมใด ๆ เช่น เรือขนานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม ในหน่วยสังคมใด ๆ ตัวอย่างครอบครัว เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่าง ๆ ในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้

ประเวศ วะสี (2536: 82-83) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ความจำเพาะกับท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สะสมขึ้นมา จากประสบการณ์ หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก แต่อาจจะนำไปใช้ในท้องถิ่นอื่นที่แตกต่างกัน ไม่ได้ หรือไม่ได้ดี

2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ความคิดเรื่อง แม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ เป็นการนำเอาธรรมชาติสื่อไปถึงส่วนลึกของใจที่เชื่อมโยงไปสู่ประโยชน์ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องให้คนเคารพธรรมชาติ เมื่อเคารพธรรมชาติแล้วก็จะไม่เกิดการทำลาย

3. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้านให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ ผู้อาวุโส เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า จึงให้ความเคารพผู้อาวุโส

เสรี พงศ์พิศ (2533: 147) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาไว้ว่า แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ จีวรทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ

2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย จากแนวคิดดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพ ซึ่งมีลักษณะการประกอบอาชีพแบบพุทธเกษตร หรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะจัดความสมดุลสอดคล้องกับธรรมชาติ มุ่งการพึ่งพาตนเอง เป็นกระแสหลักมากกว่าการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ได้แก่ การทำสวนเกษตร การทำเกษตรผสมผสาน และการทำเกษตรแบบธรรมชาติ

2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคม หรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ คำสอน ค่านิยม ประเพณี ที่แสดงออกในแบบแผนการดำเนินชีวิต

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาป่าไม้ชุมชน การรักษาโรคด้วยสมุนไพร

1.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะคุณค่าอันเป็นพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิต สามารถรักษาสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คนในสังคมเดียวกัน และกับสังคมอื่น ๆ ความสมดุลดังกล่าวยังคงอยู่ และถ่ายทอดสืบต่อกันมาบางส่วนอาจหายไป แต่ก็มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นแทน การถ่ายทอดสืบสานมีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ปฐม นิคมานนท์ (2536: 279-281) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้าน ที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี กันเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้อาชีพการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญ ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากผู้รู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอด วิชาการ ผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น

4. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ เป็นความรู้บางอย่างที่เกิดขึ้น

โดยตนเอง ไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน เป็นต้นว่ามีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรค หรือความสามารถในการทำนายทายทักได้ ซึ่งยังไม่สามารถอธิบาย ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้

จากรวรรณ ธรรมวัตร (2531: 63-64) และสามารถ จันท์สุรย์ (2534: 50-51) มีความเห็น สอดคล้องกันว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านจำแนกได้ ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวันที่เรียนรู้โลกรอบ ๆ ตัวเอง
กิจกรรม

การถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทดลองทำหรือเข้าร่วมปรากฏการณ์ ตลอดจนการเล่นปริศนาคำทาย

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่า เป็นผู้ที่ผ่านมาประสบการณ์ต่าง ๆ มานาน พอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงานวิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไป ในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขั้นตอนผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาววิธีการถ่ายทอดในรูปแบบบันเทิง เช่น สอดแทรกในคำร้องของลิเก ลำตัด โนห์รา เพลงบอก หนังตะลุง ภาคใต้ หนังตะลุงภาคอีสาน (หนังประโมทัย) กลอนลำ คำผญา คำสอยของภาคอีสาน คำขอของภาคเหนือ เป็นต้น

ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ ๆ อาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นลายลักษณ์อักษร และแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แบบเป็นลายลักษณ์อักษร นั้น ในอดีตส่วนใหญ่ได้จารึกหรือเขียนใส่ใบลาน หรือสมุดข่อย ที่ชาวบ้านภาคใต้เรียกว่าบุคดำ บุค

ชาว ส่วนในปัจจุบัน การสื่อสารมวลชน การคมนาคม เทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้าทันสมัย และรวดเร็ว มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านทางสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และอื่นๆ เป็นต้น ส่วนแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นคงได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การส่งทอดความรู้ ความเข้าใจ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอด คือ

1. องค์ความรู้ ได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ อุดมการณ์ต่าง ๆ
2. องค์พิธีการ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีการตั้งศพ การแต่งกาย เป็นต้น

3. องค์วัตถุ ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่าง สามารถจับต้องได้ เช่น ผลผลิตทาง

ศิลปกรรม

งานฝีมือ และองค์วัตถุที่ไม่มีรูปร่างแต่เป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ ความหมายต่าง ๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้ ที่สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ ของชีวิตและสังคมในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม (ประเวศ วะสี 2536: 21) ของแต่ละท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งมีความหลากหลายแต่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากมีพื้นฐานเดียวกัน นั่นคือ ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิตของอาชีพเกษตรกรรม และด้วยเหตุที่ภูมิปัญญาชาวบ้านมีขอบข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่น จึงจำแนกสภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านได้ดังนี้

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540: 34) จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านตามอัตถประโยชน์ได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้านประเภทเพื่อการยังชีพ มีขึ้นเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด อยู่อย่างมีความสุขสบายตามอัตภาพ เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการเสาะหาปัจจัยพื้นฐาน มีการยังชีพของสังคมปฐมฐาน ยุคที่มนุษย์เสาะหาปัจจัยด้วยวิธีเก็บเกี่ยวและการใช้แรงงาน ได้แก่ วิธีทำ

มาหากิน วิธีเสาะหาและจัดการเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ ที่อยู่อาศัย อาหารเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อย ๆ เพิ่มพูน งามงามขึ้น จนดูเหมือนเป็นสิ่งสามัญ เช่น

1.1 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน เริ่มแต่ภูมิปัญญาการเก็บเกี่ยว เช่น ภูมิปัญญาการหาของป่า ล่าสัตว์ ตีผึ้ง การทำและใช้เครื่องจับสัตว์น้ำ เช่น นก ปลา เสือ ช้าง เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อยพัฒนาขึ้นเป็นอาชีพ มีรูปแบบของเครื่องมือเครื่องใช้เฉพาะตัว เฉพาะท้องถิ่นขึ้น หน้าไม้ ภูมิปัญญาในการเลือกพันธุ์ข้าวทำนา การไถ คราด หว่าน ดำ เป็นต้น

1.2 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือนแบบเครื่องผูก ภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุ วิธีเย็บ ผุกริม ถักกริม ผูกเงื่อน

1.3 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ ได้แก่ ภูมิปัญญาในการเลือกสรรอาหาร วิธีปรุง และวิธีถนอมอาหาร

1.4 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ภูมิปัญญาในการนำสิ่งต่างๆ มาปักปิดร่างกายให้อบอุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการทำหิน เป็นเครื่องมือทอเปลือกไม้ ทำเป็นผ้า การทำและใช้เวดินเผา เพื่อปั้นฝ้าย การคิดทำฟืมและกี่สำหรับงานทอ ภูมิปัญญาในงานถักร้อย ปักชุน เป็นต้น

1.5 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับยารักษาโรค ได้แก่ การนำสมุนไพร สัตว์ แร่บางชนิด มาใช้เป็นตัวยา การผสมยา วิธีปรุงยา การใช้ยา เป็นต้น

1.6 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน ผู้คนทุกหมู่เหล่าต่าง ๆ พยายามจะให้ตนมีชีวิตยั่งยืนมั่นคง จึงทุ่มเทใช้สติปัญญาและสิ่งเอื้ออำนวยต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุความต้องการซึ่งสามารถ จำแนกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ดังนี้

1.7 ภูมิปัญญาการพึ่งตนเอง ภูมิปัญญาเบื้องต้น ในการพิทักษ์ปกป้องชีวิตและทรัพย์สิน คือ การพึ่งตนเอง ความพยายามที่จะบำรุงรักษา และเพิ่มขีดความสามารถ การใช้อวัยวะของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดิ้นรนต่อสู้ เพื่อความอยู่รอด

1.8 ภูมิปัญญาหลบเลี่ยงอันตราย เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถสังเกตความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ รู้ว่าจะเกิดฝนหนัก ลมแรง ทะเลบ้า ไฟคะนอง น้ำท่วมใหญ่ เกิดภัยแล้ง ไฟป่า หรือภูมิปัญญาในการโค่นไม้ใหญ่ โดยสามารถบังคับให้ล้มฟาดในทิศทางที่ต้องการได้

1.9 ภูมิปัญญาการรวมพลังและการพึ่งพิง เช่น ภูมิปัญญาการร่วมแรงแบ่งประโยชน์ เช่น การทำนารวม การทำสวนรวม คือ ร่วมกันทำนาหรือทำสวนในที่แปลงเดียวกัน ทุกคนที่ทำมีสิทธิ์เก็บกิน เป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันทำ ร่วมกันใช้

1.10 ภูมิปัญญาทำและใช้ศาสตราวุธ เช่น การทำมีดพร้าของชาวกูย ซึ่งใช้สำหรับงานลับ ฟัน แต่งเติมสวน และใช้ต่อสู้ได้อีกด้วย

1.11 ภูมิปัญญาการดูแลบำรุงรักษาชีวิตและทรัพย์สิน การให้ความสำคัญต่อสตรีและเด็ก จึงปรากฏความเชื่อ เช่น ห้ามหญิงมีครรภ์นั่งขวางบันไดหรือประตู มิฉะนั้นลูกจะไม่สมบูรณ์ เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้าง พัทธัญฐานะ และอำนาจ ผู้คนทุกหมู่เหล่ายอมอาศัยฐานะและอำนาจ เพื่อช่วยในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ย่อมแตกต่างกันไปตามโครงสร้างของสังคม ชีตจำกัดของการศึกษา ชีตความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและยุคสมัย โดยภูมิปัญญากลุ่มนี้มีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และตำแหน่งหน้าที่ อาจจำแนกได้ดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาการสร้างและขยายฐานอำนาจ ภูมิปัญญาที่เด่นชัด คือ ขยายวงศาคณาญาติให้ได้มากๆ เพื่อจะได้พวกพ้องเพิ่มแรงงาน

2.2 ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจ เป็นการบำเพ็ญบุญบารมี เพื่อผลุงอำนาจวาสนา เป็นภูมิปัญญาที่อาศัยหลักคุณธรรม โดยให้ทำแต่กรรมดี

2.3 ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ ภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน เช่น การร่วมกันกำหนดการสัญจรระหว่างหมู่บ้าน การร่วมกันหาเงินบำรุงวัด เป็นต้น

2.4 ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรค์พิเศษ คือ สิ่งที่เป็นปัญญาชน ชาวบ้าน ใช้วิสัยทัศน์เฉพาะตัว สร้างสรรค์ขึ้นต่างจากกลุ่มอื่น เช่น ภูมิปัญญาที่ให้ตระหนักว่า นักปราชญ์เป็นทรัพยากร บุคคลที่มีคุณค่ายิ่ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536 อ้างถึงใน ศิริพงษ์ นวลแก้ว 2540: 42) จำแนกประเภทหรือสภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร
2. ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ
3. ภูมิปัญญาด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ
4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาหมู่บ้าน
5. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ
6. ภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
7. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

มณีนีภา ชุตินุตร (2538: 2) ได้สรุปภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการ
สั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 ศิลปะวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และได้รับการพัฒนา
ให้เหมาะสมกับกาลสมัย

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ เทคโนโลยีใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชน
อย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่

**กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสม
ถ่ายทอดกันมา**

คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน
ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่น บ่อเกิดแห่งความเชื่อต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากความ
เป็นอยู่ในอดีตนั้น ดำรงชีวิตด้วยการปลูกพืชไว้กินเอง เลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งานและใช้เป็นอาหารผสมผสาน
กับการหาผลผลิตต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มาใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ความรู้สืบทอดกัน
ธรรมชาติ ประกอบกับลัทธิทางศาสนา คือ ศาสนาพุทธ พราหมณ์ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยจึง
ก่อให้เกิดความเชื่อแบบผี-พราหมณ์-พุทธ ขึ้นมา ซึ่งการผสมผสานความเชื่อเหล่านี้จะมีส่วนไหนมากกว่า
กันนั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานและพัฒนาการของชุมชนแต่ละแห่งแต่ละบุคคล กอปรกับระบบครอบครัว
ไทยในชนบทเป็นครอบครัวขยาย จึงทำให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้สืบสานต่อกันมา

ความเชื่อดั้งเดิมที่เกิดขึ้น สืบทอดและมีพัฒนาการมานาน อันเป็นผลจากการพึ่งพาธรรมชาติ
และการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่งสุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์ (2533: 14) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ระบบการผลิต หรือระบบการทำมาหากิน
2. ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน อันประกอบด้วย ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และ
ความสัมพันธ์กันระหว่างชุมชน
3. ระบบความเชื่อ อันประกอบด้วย ศาสนา คุณค่า และพิธีกรรม

คติ ความคิด ความเชื่อ เหล่านี้ เป็นการให้คุณค่าแก่ธรรมชาติ และการให้ความเคารพแก่
บรรพบุรุษ ในสิ่งที่บรรพชนได้ถ่ายทอดไว้ให้ ดังจะพบได้ในชุมชนชนบทของไทยในทุก ๆ ภาค เช่น
ทายาท คำพังเพย สำนวน คำคม ฝนฟ้า เพลงชาวบ้าน หรือพิธีกรรมอันสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของ
ชุมชน ดังที่พบเห็นในชุมชนภูเขา จะมีความเชื่อในเรื่องของผีป่า เจ้าป่า เทพารักษ์ ผู้คนที่อยู่ตามพื้นที่

ราก็มีความเชื่อในเรื่องของพระภูมิเจ้าที่ พระภูมิที่นา การสู่ขวัญ แม่โพสพ พระแม่คงคา เช่น ความเชื่อของชาวประมง เมื่อออกหาปลาในทะเลไปเจอศพ ต้องรีบนำศพนั้นกลับเข้าฝั่งเพื่อทำพิธีทางศาสนา การกระทำเช่นนี้จะทำให้โชคดี ครั้งต่อไปจะหาปลาได้มาก เป็นต้น นอกจากนั้น ได้แก่ การไหว้ครู ครอบครู บูชาครู บนบานศาลกล่าว การตั้งศาลประกอบพิธีบวงสรวงต่างๆ

ในกรณีบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในกลุ่มนี้ ซึ่งนับเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ที่เชื่อมโยงกิจกรรมภูมิปัญญาด้านความคิด ความเชื่อ นำมาสู่พัฒนาชีวิตและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่

พระอธิการทอง เฉชะบุญโญ วัดอู่ตะเภา บ้านหัวควาย ตำบลกุเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลงาน คือ ธนาкарชีวิต หมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย สมาชิกต่างมีอุดมการณ์ ร่วมกันในการคิดช่วยเหลือกลุ่ม มากกว่าจะเอาอะไรจากกลุ่ม มุ่งพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ด้วยการยึดหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนา

พระครูมานัส นทีพิทักษ์ วัดโพธาราม ตำบลศรีถั่ว อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ผลงาน คือ ประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนา เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการจัดพิธีสืบชะตาแม่น้ำ และจัดพิธีกรรมบวชต้นไม้

พระสมณีก นาโถ เจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลงาน คือ การจัดตั้งป่าสมุนไพรวัดปลักไม้ลาย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่า และปลูกพืชพรรณไม้ที่มีคุณค่าทางสมุนไพร

พระครูพิพิธประชานาค (หลวงพ่อนาน สุทธิสีโล) วัดสามัคคี บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลงาน คือ พระนักพัฒนา และเป็นผู้นำทางความคิดด้านธุรกิจชุมชน การประยุกต์ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ให้มีบทบาทและรับใช้ชีวิตและชุมชน ใช้กิจกรรมทางธุรกิจชุมชน เช่น สหบาลข้าว สหกรณ์หมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการ เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอบรมคุณธรรม ความเสียสละ ขยัน ประหยัด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต แบบอย่างแห่งความเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในศักยภาพของชุมชน

พ่ออาจารย์บัวศรี ศรีสูง บ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลงาน คือ เป็นผู้นำทางความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรมของชาวบ้าน จากความเชื่อถือศรัทธา ทำให้เกิดธุรกิจชุมชน ธนาкарโค-กระบือ ธนาкарข้าว กลุ่มทอผ้า กลุ่มฌาปนกิจ และการพัฒนาแหล่งน้ำ

จะเห็นได้ว่า ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เชื่อมโยงความเชื่อทางศาสนา อันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันในท้องถิ่น ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น และสืบทอดต่อกันมา ความเชื่อบางอย่างก็ยังคงหลงเหลืออยู่ บางอย่างก็เลือนหายไปเมื่อลักษณะ

การประกอบอาชีพเปลี่ยนไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ยังคงมีความเชื่อใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและลัทธิทางศาสนาโดยแท้จริง

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นมรดกสืบทอดที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของความเป็นชนชาติ และเป็นตัวบ่งชี้ต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของชุมชนต่อการดำเนินชีวิตซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ไว้ดังนี้

พระยาอนุมานราชชน (2531: 230 อ้างถึงใน ศิริพงษ์ นวลแก้ว 2540: 47) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ วิถีหรือการดำเนินชีวิตของชุมชนหมู่หนึ่ง ซึ่งรวมกันในที่หนึ่งหรือประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะ และเป็นสิ่งที่ทำให้กายใจเราในส่วนตัว คือ ประเทศชาติ มีความเจริญ อยู่ดี กินดี

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2532 อ้างถึงใน เอกวิทย์ ณ ถลาง 2532: 136) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นผลงานของการตั้งสม สร้างสรรค์ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาของสังคมนั้นๆ หรือกล่าวสั้น ๆ ไว้ว่า วัฒนธรรม คือ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ที่สังคมนั้นมีอยู่ หรือเนื้อตัวทั้งหมดของสังคมนั่นเอง

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2531: 88) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม แปลว่า เจริญออกงามธรรม แปลว่า สิ่งหรือทรงไว้ ดังนั้น วัฒนธรรม แปลว่า สิ่งเจริญหรือการทรงไว้ซึ่งความเจริญออกงาม ความเจริญออกงามในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่มนุษย์กระทำขึ้นหรือสร้างขึ้น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ได้คิดสร้างขึ้นมา ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม และผ่านการกลั่นกรอง จนสมาชิกในสังคมรับยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีกระบวนการถ่ายทอด ปรับเปลี่ยน เพื่อความเหมาะสม จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง

ประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำ หรือประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเชื่อถือและปฏิบัติ สืบทอดกันมานาน จนกลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อ และการกระทำนั้น ๆ (พระยาอนุมานราชชน 2531 อ้างถึงใน ศิริพงษ์ นวลแก้ว 2540: 47) บางประเพณียังมีอิทธิพลอยู่ถึงปัจจุบัน บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงไป บางประเพณีก็สูญหายไป แต่ละชนิดแต่ละสังคมจะมีประเพณีของตน ซึ่งมีทั้งแตกต่างและสอดคล้องหรือคล้ายคลึงกับสังคมอื่น ประเพณีจึงเป็นลักษณะหนึ่งที่ยกถึงความประพฤติของคนในชุมชนหนึ่ง ๆ ที่ถือแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมานาน และเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทของประเพณีได้ ดังนี้

1. จารีตประเพณี หรือกฏศีลธรรม เป็นประเพณีที่เกิดจากการนำกฎหมายทางศีลธรรมตามความเชื่อของสังคม มาใช้เป็นวิถีในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ตามแนวศีลธรรมของแต่ละสังคม เช่น การเลี้ยงดูบิดามารดา ในยามที่ท่านแก่ชรา เป็นต้น

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้โดยตรง และโดยปริยาย (ภารดี มหาจันทร์ 2532: 163) กำหนดไว้โดยตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการกำหนดแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น การไหว้ครู ส่วนขนบประเพณีที่ไม่ได้กำหนดไว้โดยตรง แต่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป และปฏิบัติตามกันไปโดยปริยาย ได้แก่ การทำบุญบ้าน การบวช การทอดกฐิน การจุดบั้งไฟ เป็นต้น

3. ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดา ๆ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี เป็นการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันจนเกิดความเคยชิน เช่น กริยามารยาทในโอกาสต่างๆ การแต่งกาย การเข้าสังคม เป็นต้น

ประเพณีไทย จำแนกตามกลุ่มที่ผู้ยึดถือและปฏิบัติได้ 3 ประเภท คือ

1. ประเพณีครอบครัว ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวกับครอบครัวโดยเฉพาะ เช่น การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การทำบุญบ้าน การตาย การปลุกเรื้อน เป็นต้น

2. ประเพณีของชุมชน ได้แก่ ประเพณีที่ประชาชนแต่ละสังคมนิยมปฏิบัติร่วมกันเป็นประเพณีที่มีขึ้นตามเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับศาสนา เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและมักมีงานรื่นเริงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การทอดกฐิน ฝิดาโขนของจังหวัดเลย บวชลูกแก้ว หรือ ปอยส่างลองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น

3. รัฐพิธีและราชพิธี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยตรง เช่น พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัล เป็นต้น

ศิลปะ ศิลปกรรมพื้นบ้าน คือ สิ่งที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของชาติ ในลักษณะการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา วรรณคดี จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมพื้นบ้าน จะบ่งบอกถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้าน ที่สามารถแก้ปัญหา มีลักษณะที่สมบูรณ์ สืบทอดกันมาหลายอายุคน

ศิลปกรรมพื้นบ้าน เป็นผลงานของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ออกมา เพื่อให้เกิดความสวยงาม คนไทยเป็นชนชาติ ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์งานทางศิลปกรรมที่สูงส่ง และยังผนวก ความสวยงาม ร่วมกันกับสิ่งที่เป็นเครื่องมือใช้ไม้สอยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิประจำวัน สามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. งานถัก-สาน-ทอ เช่น งานถักปลอกรัดคอวัว-ควาย ใช้เส้นใยมะพร้าว กระจเป้าย่านลิเพาภาคใต้ กระจเป่ากอกอบล ปลอกมีดภาคเหนือ ใช้เส้นตาลมาถักเป็นอุปกรณ์ล้างใหม่ในงานทอผ้า งานสาน เช่น กระจเป่าถือใบตาล (ศรีษะเกษ) เสื่อจูด (นราธิวาส) หมวกใบตาล (บุรีรัมย์) เสื่อต้นเตยป่า (กระบี่) งานทอ เช่น ทอผ้า ที่ไม่มีโครง กี่ขนาดเล็ก กี่ธรรมดา ทอเสื่อ พิมพ์แบบธรรมดา พิมพ์ปลา วัสดุที่ใช้ทอเสื่อ ได้แก่ กก ฟือ รังกา จันทบูร ฝ้าย เป็นต้น

1.1 งานจักสาน แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.1.1 อุปกรณ์จับสัตว์ ได้แก่ ข้อง ไช ลอบ สุ่ม ตุ่ม ลัน กระชัง

1.1.2 อุปกรณ์บริโภค ได้แก่ กระติบข้าว ก่องข้าว ชันโตก ตะกร้า กระชู่ กระบุง กระด้ง กระเชอ กระเบียน กระจาด ครุไต้

1.1.3 ส่วนประกอบสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ ฝานและฝาอก ชู้ง้าว ภาชนะสาน สิบเกวียน

2. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ หม้อดิน ไห เตาไฟ ตามชุมชนต่าง ๆ เช่น

2.1 บ้านชุมช้าง อำเภอโพพพิสัย จังหวัดหนองคาย

2.2 บ้านท่าซ่องเหล็ก อำเภวารินชำราบ จังหวัดหนองคาย

2.3 บ้านเหมืองกุง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.4 โรงเครื่องปั้น ซอยเจดีย์ปล่อง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2.5 บ้านสทิงหม้อ จังหวัดสงขลา

2.6 โรงหม้อไห บ้านโรงอ่าง จังหวัดปัตตานี

2.7 บ้านด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา

3. ประเภทงานแกะสลัก ได้แก่

3.1 งานกระดาด

3.2 งานผ้าและวัสดุอ่อนนุ่ม เช่น แกะสลักเทียน

3.3 งานไม้ เช่น ด้ามกระบวย กระดิ่งที่ห้อยคอวัว-ควาย การแกะสลักประกอบ

ยานพาหนะ แกะสลักไม้ประกอบงานสถาปัตยกรรม แกะสลักไม้ในงานของพระพุทธศาสนา
งานสลักอิฐหรือหิน

4. งานโลหะ ได้แก่ การปั้นรูปด้วยการตี การหล่อ

5. การก่อสร้าง ได้แก่ บ้าน ที่อยู่อาศัย อาคารทางศาสนา เช่น วัด โบสถ์ หรือวิหาร
อาคารสาธารณะ

6. ภาพเขียน ได้แก่ ที่วัดภูมินทร์ (น่าน) วัดพระสิงห์วรวิหาร วัดบวรศรีทวารวดี
(เชียงใหม่) วัดหน้าพระธาตุอำเภอปรางค์กู่ (นครราชสีมา) และภาพเขียนผนังก่ออิฐหรือปูนบนไม้ในที่
ต่าง ๆ

ตัวอย่างลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเฉพาะท้องถิ่นแต่ละภาค
ภาคกลาง ได้แก่

1. การทำกลองที่ปากน้ำ จังหวัดอ่างทอง
2. การเจาะลูกบิดแบบโบราณของหมู่บ้านจระเข้สามพัน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี
3. การทำเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านแปง อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
4. หม้อดินเผาคลองตะเคียน จังหวัดพะนอศรีอยุธยา
5. เพลงพื้นบ้านภาคกลาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
6. การทำโอ่งมังกร จังหวัดราชบุรี
7. ประเพณีการแข่งขันเรือยาว วัดป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

ภาคเหนือ ได้แก่

1. บ้านของชนเผ่าในท้องถิ่น ได้แก่ บางแจลง ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน
หมู่บ้านไทยลื้อ อำเภอเชียงคำ และเชียงม่วน จังหวัดพะเยา
 2. การทอผ้าพื้นเมืองที่บ้านคูใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
 3. การทำร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
 4. การทำครกหินและไม้ หมู่บ้านจิว ตำบลบ้านคุ่น อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- เครื่องสังคโลก อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
5. ลำไยหมื่นต้น ที่หนองช้างค้ำ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
 6. ประเพณีขึ้นเขียง การแข่งโคมไฟ ตานก๋วยสลากภัต
 7. เพลงซอ เพลงพื้นเมือง ของภาคเหนือ

ภาคอีสาน ได้แก่

1. เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองของชาวอีสาน
2. เทคนิคการปั้นหม้อที่บ้านคำอ้อ อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี
3. การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา
4. การทำเครื่องมือเครื่องใช้โลหะ (สำริดและทองเหลือง) ของหมู่บ้านปะอาว
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
5. การทอผ้าไหมที่บ้านหนองเชียงซุย ตำบลป่าหวายนั่ง อำเภอบ้านฝาง จังหวัด
ขอนแก่น
6. การสลักบนแผ่นหลัง (คน)

7. ฟ้อนภูไทย อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

8. ประเพณีการผูกเสี่ยว จังหวัดขอนแก่น

ภาคใต้ ได้แก่

1. เรือกอและของชุมชนชวบน้ำ (เล)

2. เครื่องจักรสานภาคใต้ตอนล่าง

3. บ้านเรือนของคนไทยมุสลิมในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

4. เครื่องถมจังหวัดนครศรีธรรมราช

5. เครื่องปั้นดินเผา บ้านสทิงหม้อ จังหวัดสงขลา

6. โรงหม้อไห บ้านโรงอ่าง จังหวัดปัตตานี

7. ประเพณีทำบุญวันสาทร (ชิงเปรต) เดือนสิบ

8. ประเพณีการชักพระ

9. เพลงบอก เพลงกล่อมเด็ก การแกะหนังตลุง บ้านน้ำกระจาย จังหวัดสงขลา

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง ผลงานหรือ กิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึง คุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ได้รับถ่ายทอดสืบต่อกันมา เฉพาะกลุ่มชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ยึดหลักการทำตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทย ความเป็นอยู่และดำเนินชีวิตโดยอาศัยพึ่งพาธรรมชาติเป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชสมุนไพรในการประกอบอาชีพนั้น เป็นการทำให้ได้อยู่เพื่อกิน มากกว่าที่จะทำเพื่อความร่ำรวย การผลิตเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็จะทำให้ประโยชน์ในกิจกรรมนั้น ๆ ไม่ได้ทำขายเป็นระบบธุรกิจ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องพระพุทธศาสนา เข้าวัด ฟังเทศน์ หรือร่วมกันก่อสร้างสถานที่ อาคารเกี่ยวกับศาสนา เช่น อุโบสถ วิหารต่าง ๆ

แต่ในปัจจุบันวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมโลก การปรับเปลี่ยนทางค่านิยม ความคิด จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความสมดุลของธรรมชาติถูกคุกคาม การเร่งเพิ่มผลผลิตเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด เนื่องจากรัฐมีแผนพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ มีการจัดระบบการผลิตที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น มีการปลูก

พืชเดี่ยวๆ เป็นจำนวนมากเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เข้ามาแมลง เครื่องมือจักรกลต่าง ๆ โดยหวังเพื่อให้ผลผลิตตามความต้องการให้มากที่สุด นอกจากนั้นสินค้าอุปโภคบริโภคความสะอาดสบายต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้นผลผลิตต่าง ๆ ผูกขาดอยู่กับระบบธุรกิจ ต้นทุนสูง ขายได้ในราคาต่ำ จึงเกิดสินค้าระบบเงินผ่อน มีหนี้สินล้นพ้นตัว จึงทำให้เกิดการล้มละลายทางเศรษฐกิจในชนบทขึ้น เป็นเหตุให้ชาวบ้านอยู่ไม่ได้ ส่วนหนึ่งต้องเข้ามาหางานทำในเมือง ผู้หญิงรับจ้างเป็นคนใช้ เป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นกรรมกรในไร่อ้อย สวนยาง ลูกเรือประมง เด็กปั๊ม หรือไปหางานทำต่างประเทศ เป็นต้น ในชนบทจึงเหลือไว้แต่เพียงเด็กและคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งหมดความหวังในการพึ่งตนเอง ในขณะที่พ่อค้า นักอุตสาหกรรม และคนชั้นกลางที่ร่ำรวยขึ้นซึ่งในประเด็นนี้ ทั้งนายแพทย์ประเวศ วะสี และ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเห็นพ้องกันว่า นอกจากชนบทไทย (ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ) จะล้มละลายทางเศรษฐกิจแล้วยังเกิดการล่มสลายทางสังคมและทางวัฒนธรรมไปพร้อมกันด้วย

สืบเนื่องจากความล้มเหลวที่ผ่านมา ยังมีคนกลุ่มหนึ่งที่เอาความล้มเหลวเป็นบทเรียนและนำไปสู่แนวคิดในการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท จึงเริ่มฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่สูญเสียไปนั้น ให้ปรับสภาพมีความอุดมสมบูรณ์ เช่น เติมด้วยพลังความคิดและพลังกายที่มีอยู่ในการปรับตน ปรับการดำเนินชีวิต ที่เคยถูกรอบงำจากสภาพสังคมพ่อค้าคนกลาง ระบบธุรกิจ ระบบโรงงาน จึงกลับเข้าสู่การเกษตร ที่อาศัยความสมดุลทางธรรมชาติซึ่งกันและกัน บุคคลกลุ่มนี้สามารถยืนหยัดและต่อสู้กับความล้มเหลวได้อย่างภาคภูมิใจ ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และการสั่งสมประสบการณ์ จากการผสมผสานแนวความคิด ระหว่างระบบเกษตรแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่ จนมีความผสมกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สมควรได้รับการยกย่อง และนำความคิด ความรู้ และประสบการณ์ไปถ่ายทอดและเผยแพร่ต่อไป

กรณีตัวอย่างภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มนี้ที่โดดเด่นมาก ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร เช่น ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม บ้านห้วยหิน ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลงานคือ การทำสวนเกษตร

พ่อคำเตื่อง ภาษี บ้านโนนเขว้า ตำบลคอนมนต์ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผลงานคือ ผู้นำด้านเกษตรธรรมชาติ หรือสวนหล้านาฟาง ทำนาโดยไม่ต้องไถ ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ยาปราบศัตรูพืช โดยให้ธรรมชาติทำหน้าที่ควบคุมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

พ่ออาจารย์ทองดี นันทะ บ้านตลาด ตำบลก้านเหลือง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ผลงาน คือ การทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน

นายหรรณ หมัดหลิ (ประหรณ) บ้านบนดอน ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ผลงาน คือ การทำสวนโดยอาศัยหลักความรู้เรื่องสมุนไพร และการแพทย์แผนโบราณ นำความรู้เรื่องธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ มาเป็นเกณฑ์ในการเลือกพันธุ์ไม้ที่เกื้อกูลกัน มาปลูกรวมกันอยู่ในหลุมเดียวกัน ซึ่งผลผลิตที่ได้เป็นที่น่าพอใจ

พ่อมหาอยู่ สุนทรชัย บ้านตะแบก ตำบลสลักไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลงานคือ เกษตรกรผู้นำด้านการเกษตรแบบผสมผสาน แบบพึ่งตนเอง

พ่อชาติ มาระแสง บ้านกุดช่วย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี ผลงานคือ เกษตรกรแบบผสมผสาน

พ่อประคอม มนต์กระโทก ตำบลปลับปลา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ผลงาน คือ เกษตรกรผู้นำด้านการเกษตรแบบผสมผสาน เน้นหลักการพึ่งตนเอง

พ่อวิเชียร ยุตวัน บ้านหนองมันปลา ตำบลหนองคู อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลงานคือ เกษตรกรผู้นำด้านการเกษตรแบบผสมผสาน เน้นการปลูกพืชหมุนเวียนตลอดปี ทั้งพืชหลัก และพืชเศรษฐกิจ พยายามปรับปรุงวิทยาการสมัยใหม่ ให้ผสมกลมกลืนแบบอย่างดั้งเดิมของท้องถิ่น

ผู้ใหญ่ผาย สร้อยสระกลาง บ้านสระคู ตำบลโคกสาม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลงานคือ เป็นผู้นำท้องถิ่นที่เป็นนักพัฒนาชนบท แบบอย่างในการพึ่งตนเอง เข้มแข็งมานะอดทน ทำตนเป็นแบบอย่างในการพึ่งตนเอง สร้างผลงานเรื่องไร่นาสวนผสม ธุรกิจชุมชนธนาคารข้าว กลุ่มทอผ้า การพัฒนาแหล่งน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การสร้างเครือข่ายมากกว่า 10 หมู่บ้าน ในกลุ่มอีโต้น้อย

นายอ่อง สุขพานิช ตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นเกษตรกรที่มีความคิดก้าวหน้า ริเริ่มพัฒนาการขยายพันธุ์ไม้ด้วยวิธีการทาบกิ่ง โดยใช้รากเป็นต้นตอ ได้สำเร็จ

สรุปภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากสภาพการดำเนินชีวิต และเพื่อความอยู่รอด นำมาพัฒนาและคิดค้นให้เกิดประโยชน์ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตนเอง เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ เทคโนโลยีใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมเกษตรอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้การดำเนินชีวิตต้องปรับเปลี่ยนจากสภาพพอมิพอกิน ไปสู่การประกอบอาชีพ

เพื่อหารายได้ให้มีจำนวนมากเพิ่มขึ้น จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข จึงได้เกิดการนำแนวความรู้ และหลักการที่เคยได้ปฏิบัติกันมา นำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต หรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและชุมชน ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญา อีกกลุ่มหนึ่ง ที่มีความรู้ ความสามารถ ที่พัฒนาตัวเองและช่วยเหลือต่อสังคม

กรณีตัวอย่างภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มนี้ มักจะพบในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือ ผลงานว่าจะเป็นที่รู้จักกันทั่วไปหรือไม่ เช่น

นายสมบัติ เมืองนิล บ้านหาดอาสา อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ผลงานคือ การเลี้ยงปลา คุกกี้กอยู่ในบ่อซีเมนต์ โดยเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ที่มีความสูง 2 ท่อ ใช้น้ำที่สะอาดจากระบบการถ่ายเทน้ำ และให้อาหารปลาที่คิดสูตรขึ้นเอง เพื่อความประหยัด ให้อ้วนละ 2 ครั้ง และเลี้ยงกลางแดด จะทำให้ ปลาเจริญเติบโตมากขึ้น

นายวิเชียร อินทร์สืบ เกษตรกรนักคิดชาวบ้านกุ่ม อำเภอศรีมหาโพธิ จัหวัดปราจีนบุรี ได้พยายามคิดวิธีการกรองน้ำให้ใส เพื่อเพาะพันธุ์ลูกปลาให้รอดตาย โดยขุดบ่อพักน้ำขนาดกว้างยาว โกล่เคียงกับสระน้ำ ใช้ตามบ้านในชนบททั่วไป ให้ขยายพันธุ์จนแน่นบ่อ ซึ่งบ่อกรองน้ำแบบนี้ใช้ได้ดี หากน้ำที่สูบขึ้นมาจากแม่น้ำปราจีนบุรีขุ่นแบบไม่ปกติไม่ใช่ขุ่นแบบน้ำหลาก ต่อมาได้คิดสร้าง เครื่องกรองน้ำราคาถูกลง ซึ่งสามารถให้น้ำใส สามารถเพาะพันธุ์ปลาได้ทั้งปี

อาจารย์วัฒน์ โสระศรี วิทยาลัยร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้คิดค้นเครื่องนวดข้าวโดยใช้เท้าเหยียบเหมือนจักรเย็บผ้า หรือมอเตอร์ไฟฟ้า เรียกว่า เครื่องนวดข้าว 101 แบบประหยัดราคา เพียง 2,000 บาท ช่วยทุ่นแรง ทุ่นเวลาได้มาก

นายสาคร ใจเที่ยง และนายทองมี ศรีมินลา บ้านโนนเหมา ตำบลบางแดด อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลงานคือ ผู้นำทางความคิดสร้างกัลกน้ำ จากอ่างเก็บน้ำบนภูเขาลงมา ใช้ปลูกพืชสวนของชาวบ้าน

จากสภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เคลื่อนไหวในช่วงที่ผ่านมา พอสรุปได้ว่า ศักยภาพของสถาบันต่างๆ พระ วัด ผู้นำอาวุโส เครือข่ายต่าง ๆ ที่ยังมีบทบาทอยู่ บุคคลและสถาบันเหล่านี้ ทำให้สังคมชนบทยังไม่แตกสลายทางด้านจิตใจ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ระบบวัฒนธรรมที่พระ วัด ผู้นำของชุมชน ระบบความเชื่อทางศาสนา ที่เป็นองค์รวมของหมู่บ้าน นับเป็นคำมหาศาล ที่เป็นหลักประกันของการพัฒนาคนทางด้านจิตวิญญาณ ความเป็นคนของชุมชน เป็นประเพณีที่มีศักดิ์ศรี มีอิสรภาพ มีอธิปไตย ตามวิถีของคนไทยเอง

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 (อำเภอพานทอง อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ่อทองและกิ่งอำเภอเกาะจันทร์)

หมวด 1 หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา

สำหรับหมวดที่ 1 หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวทางของยุพา ทรัพย์ไรรัตน์ (2536 อ้างถึงใน มาลินี สวycastleข้าว 2538: 40) จำแนกประเภทของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่

1.1 ประเพณีทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติตามศาสนา ตามวัน เวลา และกิจที่พึงปฏิบัติตามได้สืบทอดสืบทอดกันมาเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย และเกิดความเป็นสิริมงคลต่อชีวิต ซึ่งได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา

1.2 ประเพณีการบรรพชาและการอุปสมบท เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อให้กุลบุตรได้ศึกษาพระธรรมวินัย และถือเป็นการแผ่ส่วนกุศลให้กับบิดามารดาและญาติพี่น้อง โดยจะกระทำในช่วงเวลาตั้งแต่เดือน 4 ถึงเดือน 8 เนื่องจากเป็นช่วงใกล้เข้าพรรษา หรือแล้วแต่โอกาสและความจำเป็น โดยมีเงื่อนไขและสภาพที่แตกต่างกันไป

1.3 ประเพณีการตักบาตรเทโว เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาในช่วงเทศกาลออกพรรษา ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เพื่อทำบุญตักบาตร และถวายอาหารแด่พระสงฆ์ โดยมีอาหารที่สำคัญ คือ ข้าวต้มมัด

1.4 ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาในเพื่อถวายเครื่องนุ่งห่มและปัจจัยที่พระสงฆ์จำเป็นต้องใช้ในการถือครองสมณเพศ โดยมีกำหนดระยะเวลาที่แตกต่างกันไป คือ การทอดกฐินจะกระทำในช่วงเวลาตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1 (เดือนอ้าย) ส่วนการทอดผ้าป่า ไม่ได้กำหนดระยะเวลาตายตัว

1.5 ประเพณีหล่อเทียนพรรษาและถวายเทียนพรรษา เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาในช่วงก่อนเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อถวายเทียนแด่คณะสงฆ์ ไว้เป็นเครื่องบูชาพระธรรม และใช้ประกอบพิธีกรรมของสงฆ์ในพระอุโบสถในช่วงเวลาเข้ามีดและตอนค่ำ

1.6 ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยกำหนดเวลาตั้งแต่แรม 1 ค่ำ ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝนและเปลี่ยนผ้าที่เก่าและชำรุดจนไม่สามารถใช้ได้อีก

1.7 ประเพณีทำบุญสารทไทย เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เพื่อเป็นการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ ซึ่งมีอาหารที่สำคัญ คือ “กระยาสารท” ประกอบกับการนำคุณค่าของอาหารไปใช้เป็นเครื่องเสริมกำลังใจในการเพาะปลูกพืช ด้วยการนำกระยาสารทไปหว่านลงในนาข้าว เพราะเชื่อว่าจะทำให้ต้นกล้าเจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี รวมทั้งการแบ่งปันอาหารส่วนหนึ่งไปแจกจ่ายญาติพี่น้องจนทำให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียว รักใคร่ สามัคคี

1.8 ประเพณีเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยนิยมจัดในช่วงระหว่างเดือน 11 ถึงเดือนอ้าย (เดือน 1) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญในแนวทางการประพฤติปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่อดีตชาติ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบพราหมณ์ ได้แก่ ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่ได้สืบต่อกันมาซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี โดยมีการจัดเตรียมกระทงที่จัดทำจากวัสดุต่าง ๆ แล้วประดับด้วยดอกไม้ ธูปเทียน แล้วนำลงไปลอยในแม่น้ำเพื่อเป็นการแสดงถึงการสำนึกในบุญคุณของแม่คงคาที่ได้ใช้ประโยชน์ ประกอบกับเป็นการขอขมาที่ได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงสู่แม่น้ำลำคลอง

3. ประเพณีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ ประเพณีแห่นางแมว เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาของชาวบ้านในแถบภาคกลางที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นิยมทำในช่วงก่อนหว่านข้าวลงในนา ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อขอฝนจากเทวดา ให้ฝนตกตามฤดูกาล โดยการนำแมวใส่กรง แล้วหามไปพร้อมกับขบวนแห่ที่มีการตีกลองยาว และเดินร่าอย่างสนุกสนาน โดยจะแห่ไปในหมู่บ้านจนกว่าจะเลิกตากันไปเอง หรือฝนตก

สำหรับเรื่องความเชื่อซึ่งยูพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2536 อ้างถึงใน มาลินี สวศัฒน์ 2538: 46) ซึ่งความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ได้แก่

1. ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย

สืบเนื่องมาจากสมัยโบราณ ความเจริญทางการแพทย์ยังล่าสมัย จึงทำให้เกิดข้อห้ามและข้อปฏิบัติในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยในชีวิต อย่างไรก็ตามสถานการณ์ในปัจจุบัน วิทยาการทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้า และทันสมัยมากขึ้น ความเชื่อถือที่ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด

เริ่มลดความสำคัญลงไป ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้บางประการ ดังนี้ ห้ามหญิงมีครรภ์อาบน้ำ หรืออาบน้ำ
ตอนกลางคืนหรือในที่มืด เพราะอาจลื่นล้มเป็นอันตรายถึงชีวิตได้

2. ความเชื่อเกี่ยวกับการบุญ บาป นรก สวรรค์

ความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่า มนุษย์มีการเวียนว่ายตายเกิดตาม
กรรมที่ตนได้ทำไว้ในอดีตชาติ จึงเป็นมูลเหตุให้เกิดความเชื่อสอดคล้องกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งสามารถ
ยกตัวอย่างได้เช่น นรก สวรรค์ มีจริง ถ้าใครทำดีจะมีบุญเมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ แต่ถ้าทำชั่วจะ
เป็นบาปเมื่อตายจะไปตกนรก

3. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม

เป็นความเชื่อที่เกิดจากการสังเกต และบันทึกจำนวนครั้งของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละ
ช่วงเวลา เป็นการยึดถือเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เกิดความมั่นใจ และสบายใจในการดำรงชีวิต ตัวอย่างเช่น
การปลูกบ้านต้องยึดถือฤกษ์ดี เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของผู้อยู่อาศัย

4. ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ

เป็นความเชื่อที่ไม่สามารถหาเหตุผล หรือที่มาเกี่ยวกับการปฏิบัติได้ แต่สันนิษฐาน
ได้ว่า เป็นการกระทำที่ปฏิบัติเพื่อเป็นสิริมงคลกับชีวิต เช่น การนิมนต์พระมาสวดในงานมงคลกับ
ชีวิต ส่วนใหญ่ นิมนต์พระ จำนวน 9 รูป

5. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีसाบ นางไม้ และเทพารักษ์

เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันมานาน โดยไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้ จึงทำให้
เข้าใจว่า เป็นผู้มืทธิพลของผู้มีอำนาจเหนือกว่าตน และเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเกิดแนวทางการ
ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความมั่นใจ และสบายใจในการดำรงชีวิต

6. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการสังเกตสภาพธรรมชาติ
ด้วยเหตุผลจากความจำเป็นที่ต้องอาศัย และพึงพาธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา เช่น ถ้าต้องการเจาะบ่อน้ำ
ควรขุดบริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่ มีนกจำนวนมาก และมีอากาศเย็นสบายเพราะเชื่อว่ามีตาน้ำอยู่บริเวณนั้น

7. ความเชื่อเบ็ดเตล็ด ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้บางประการ เช่น พุทธศาสนิกชน เชื่อว่า
ถ้าทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยสิ่งของใด ๆ บุคคลผู้นั้นก็จะได้รับสิ่งของสิ่งนั้น ๆ
ด้วยก็ตาม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและความ
เชื่อ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และเบ็ดเตล็ด เป็นแนวทางการปฏิบัติที่
สมเหตุสมผลเฉพาะเหตุการณ์ สถานที่ และบุคคล ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ถือปฏิบัติที่ควรใช้

สติปัญญาในการพิจารณาตัดสินใจ เพื่อปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ที่ได้ประพฤติตนตามประเพณี ความเชื่อดังกล่าว

หมวดที่ 2 หมวดภาษาวรรณกรรม

ความรู้ในหมวดภาษาและวรรณกรรม มีดังนี้

1. ภาษาถิ่น เป็นภาษาพูดที่มีสำเนียงและภาษาที่แตกต่างไปจากภาษาภาคกลาง (ภาษากรุงเทพมหานคร) ภาษาถิ่นเป็นภาษาที่คนในท้องถิ่นใช้สื่อสารเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี และสืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ภาษาถิ่นที่สามารถพบได้ในแถบนี้ ได้แก่

1.1 ภาษาถิ่นอำเภอพนัสนิคม

1.2 ภาษาถิ่นหนองมน

ภาษาชนต่างกลุ่ม (ภาษาชนพื้นเมือง) เป็นภาษาพูดของชนต่างกลุ่มคนที่มีเชื้อสายเดียวกันที่มีภาษาพูดที่แตกต่างกันไปจากภาคกลาง ภาษาชนต่างกลุ่มเป็นภาษาที่คนภายในกลุ่มใช้สื่อสารกันเข้าใจกันเป็นอย่างดี และสืบทอดกันมาช้านานจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะภายในกลุ่ม ภาษาชนต่างกลุ่มที่สามารถพบได้ในเขตนี้ ได้แก่ ภาษาลาว ภาษาจีน

2. การทายใจัก เป็นการเล่นต่อคำหรือเล่นทายคำของชาวอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีหลายรูปแบบ เช่น ใจักรูปภาพ ใจักคำกลอน

4. หลักการ แนวคิด ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน เป็นการนำคตินิยม ความเชื่อ หรือหลักการพื้นฐานวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความงดงาม และความเป็นระเบียบ แบบแผนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่เสนอแนะไว้ในหลักสูตร ให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดสู่อการเรียนการสอน มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร จุดหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน แนวดำเนินการและการวัดผล ประเมินผล การติดตามผลว่ามีส่วนใดบ้างที่กำหนดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิชาภาษาไทย

2. ศึกษาคำอธิบายรายวิชาภาษาไทย วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่จะต้องจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ในกิจกรรมการเรียนการสอนและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ แล้วพิจารณาว่าเนื้อหาสาระใด มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้

3. ออกแบบเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน

4. สำรวจและบันทึกข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. จัดทำเพิ่มข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมที่ควรดำเนินการดังนี้

5.1. 1. พิจารณาว่าจะเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตามที่วิเคราะห์ได้จากการวิเคราะห์ หลักสูตร มีข้อมูลสำคัญ ๆ อะไรบ้างที่ควรให้นักเรียนศึกษา

5.2. สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3. วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.4. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเพิ่มข้อมูล

6. ศึกษาวิเคราะห์คำอธิบายทุกงานในกลุ่มทักษะภาษาไทยและจัดทำกำหนดการสอน

7. เตรียมการสอนโดยเขียนแผนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีสาระสำคัญ กิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร

8. สอนตามแผนการสอนที่เตรียมไว้

9. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแผนการสอนและบันทึกผลการประเมินสะสมไว้

เพื่อสรุปผลการประเมิน จัดระดับคุณภาพปลายภาคเรียน (กรมวิชาการ 2540: 36 - 37)

การจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ของท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้ชัดเจน จากการ ดำเนินโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 โดยเป็นโครงการสนองนโยบายรัฐบาลสมัยนั้น ซึ่งมีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี เป็นการปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายหรือพื้นที่ยากจนของประเทศ โดยใช้โรงเรียน ประถมศึกษาเป็นศูนย์กลาง โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ 8 ประการได้แก่ (คณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ 2527: ข)

1. ปรับปรุงการเรียนการสอน ให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และเพื่อคุณภาพชีวิตได้

2. ส่งเสริมให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชนที่โรงเรียนรับผิดชอบ
3. เพื่อพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ ให้เกิดความตระหนัก และยอมรับ ความจำเป็นในการพัฒนาชุมชน โครงการพึ่งตนเอง
4. ให้รู้จักคัดเลือกและพัฒนาผู้นำ ให้ได้ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ และมีคุณสมบัติ ของนักพัฒนา
5. ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ในด้านอาชีพที่เหมาะสมกับ สภาพท้องถิ่น
6. ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นแหล่งข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน
7. ปรับปรุงโรงเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ประสานงาน ตลอดจนบริการด้านวิชาการ และอาชีพเพื่อพัฒนาชนบท
8. ปรับปรุงโรงเรียนชั้นประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

จากการดำเนินโครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ที่มีโรงเรียน ประถมศึกษาเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอน เพื่อดึงเอาศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ สอดคล้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น (รัตนะ บัวสนธิ 2535: 59) อย่างไรก็ตาม ได้มีนักการศึกษา ตลอดจนผู้ที่เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน หน่วยงานทางการศึกษาได้นำเสนอแนวทางในการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

วิชัย ตันศิริ (2532: 183-188) ได้กล่าวถึง สื่อพื้นบ้านเพื่อการศึกษา ในการบรรยายพิเศษ เนื่องในพิธีเปิดประชุมโครงการผลิตสื่อพื้นบ้าน เพื่อการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2532 ไว้ดังนี้

สังคมไทยในสมัยก่อนที่จะมีหนังสือเรียนนั้น จะทำการสอนลูกหลานโดยการใช้สื่อพื้นบ้าน เช่น สื่อประเพณีที่มีอยู่ในนิทาน คำสอนของพระ ซึ่งอยู่ในประเพณีที่ต้องปฏิบัติ ประเพณีการอยู่ไฟ การแห่กล่อมลูก สื่อต่าง ๆ เหล่านี้จะแฝงค่านิยมต่าง ๆ เอาไว้ และในการจัดการศึกษาที่ดั้นนั้นจะต้อง เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับระบบพื้นฐานโครงการ เดลิไลพ์ ก็ใช้วิธีการนี้ โดยใช้ชุมชน เป็นหลัก ให้เขาคิดร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน และแนวทางแก้ไข โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานของเขาเอง

เป็นพื้นฐานของการศึกษา เรียกว่า อินดิจีนัส เลนนิ่ง ซิสเต็ม (indigenous learning system) บางครั้งก็เรียกว่า นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นพื้นฐาน ซึ่งมีวิธีดำเนินการ 2 วิธี คือ

1. นำวิธีการ เช่น เอานิทานมาเป็นสื่อ
2. นำความรู้พื้นฐานของประชาชนมาเป็นพื้นฐานการให้การศึกษา

อนек นาคะบุตร (2533: 106-107) ได้เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนไว้ว่า แนวทางในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน และพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน ต้องคำนึงภูมิปัญญาชาวบ้าน 3 กลุ่ม คือ

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือ
2. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความรู้ ความคิด ความสามารถในการสังเคราะห์ หรือที่เรียกว่า “ปัญญาชนชาวบ้าน”
3. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่รอบรู้ และรู้รอบในหลักการ

ในการศึกษาและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน จะต้องเลือกว่าจะเรียนรู้เรื่องอะไร และจะไปใช้อย่างไร และจะต้องหาองค์ประกอบเข้ามามีให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในระดับการเรียนรู้ เช่น ศิลปกรรม อาจจะทำให้เด็กไปวัดมากขึ้น หรือให้พระมาโรงเรียนมากขึ้น วิชาเกษตรให้นักเรียนทำแปลงเกษตรจริง แล้วโยงกับพ่อแม่ที่ทำมา หรือโยงกับวิทยากรที่เป็นพ่อแม่เด็กที่รู้เรื่องเกษตรจริง ซึ่งสามารถทำในระดับการเรียนการสอน การนำ ภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรจะคำนึงถึงความรู้ความสามารถของภูมิปัญญา นำมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นความรู้และงานของภูมิปัญญา และบางครั้งการสื่อสารในด้านภาษานั้น ก็เป็นปัญหาในการถ่ายทอดของวิทยากร จึงควรพิจารณา

ถึงภาษาที่ภูมิปัญญาที่มีความถนัดเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอด

และจากการสรุปวิธีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ของนิสิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2534 ได้นำเสนอแนวทางไว้ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน ที่มีต่อการสนับสนุน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เช่น การทำแผนปฏิบัติงาน กำหนดเวลา กำหนดงบประมาณ บุคลากร และสถานที่ที่จะดำเนินงาน

2. การปรับหลักสูตรให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ได้ รวมทั้งมีแนวทางประเมินผลที่ชัดเจน และจะต้องคำนึงถึงการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน จัดเวลาสำหรับวิทยากร ที่จะมาให้ความรู้ และเวลาของโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกัน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

3. การสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำภูมิปัญญามาใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และจะได้จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ระดับความสามารถของผู้เรียนการสำรวจแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นตัววิทยากร ระดับความสามารถของผู้เรียน

4. สำรวจถึงความพร้อมของสถานที่ ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของภูมิปัญญานั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นโรงเรียน หรือสถานที่ประกอบอาชีพในชุมชนก็ได้

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537: 7-8) ได้เสนอแนะแนวทางในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า ในการสอนอาชีพให้แก่นักเรียน ถ้าเราสามารถเชื่อมโยงแนวคิด กระบวนการ และหลักการปฏิบัติต่าง ๆ ของปราชญ์ชาวบ้าน มาสู่กระบวนการเรียนการสอนของนักเรียนก็จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองของนักเรียน การแก้ปัญหาชุมชนและอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนอย่างแท้จริง โดยได้กำหนดแนวทางให้โรงเรียนดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. สำรวจ ค้นหาแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน และคัดเลือกส่วนที่สามารถนำมาใช้เป็นเนื้อหาจัดการเรียนการสอน หรือใช้ตัวบุคคลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร

2. ติดต่อวิทยากรเพื่อขอความสนับสนุน

3. กำหนดแผนปฏิบัติงาน ปฏิทินการทำงาน ค่าตอบแทนที่จะให้วิทยากร จัดทำข้อตกลงหรือระเบียบการปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกับวิทยากร

4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามข้อตกลงในข้อ 3 โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งในรูปแบบการสอนในชั้น หรือส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติงานกับนักปราชญ์ชาวบ้าน

5. ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานและประเมินผลการปฏิบัติงาน

6. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน ยกย่องเชิดชูเกียรติ ประกาศเกียรติคุณ

ปราชญ์ชาวบ้านที่สนับสนุน โรงเรียนจนเกิดผลดี

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535: 7) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า แบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ

1. ครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีนี้ บทบาทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้กำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้นำเดินกิจกรรมการเรียนการสอน แทนที่โรงเรียนจะให้ครูดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ก็เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน รวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

สรุปแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถกระทำได้สองรูปแบบ คือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่ผู้เรียนในโรงเรียน และการนำผู้เรียนออกไปหาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้วางแผนการบูรณาการความรู้ในท้องถิ่นให้เข้ากับการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำหรับการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งเพื่อช่วยให้นักเรียนและครูผู้สอนได้ทราบถึงผลการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ และนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาระบบการวัดผลประเมินผลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยตรงนั้น มีผู้วิจัยไว้ไม่มากนัก แต่งานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือแหล่งวิชาในชุมชน มาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาในระดับต่าง ๆ นั้น มีพอสมควร ดังนี้

ชุมพร วงศ์พัฒน์ (2538: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ประโยชน์จากแหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส101 - ส102 ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอน จำนวน 57 คน ใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ พบว่า ครูผู้สอนได้มีการนำเอาแหล่งชุมชนประเภทต่าง ๆ มาใช้ ทั้งในด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ราชการ สถานที่เอกชน สถานที่ทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ และโศดทัศน์อุปกรณ์และสิ่งพิมพ์ โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน ทั้งการเล่าเรื่อง โดยครูผู้สอน การไปศึกษายังสถานที่จริง การนำเอกสารความรู้มาให้ให้นักเรียนศึกษา รวมทั้งการเชิญบุคคล มาให้ความรู้แก่นักเรียน สำหรับปัญหาที่พบคือ การเดินทางไม่สะดวก ขั้นตอนปฏิบัติยุ่งยาก สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูง นักเรียนขาดระเบียบวินัย การมีเวลาจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรม และไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หรือปราชญ์ชาวบ้าน

มาลี สวycastleข้าว (2538: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูสังคมศึกษา จำนวน 26 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม มาเป็นเนื้อหาในการสอน โดยมีการสอนโดยใช้วิทยากรในท้องถิ่น และจัดทำเอกสารประกอบการเรียน การให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในท้องถิ่น ปัญหาที่พบคือ ประชาชนชาวบ้านบางท่านขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ และนักเรียนขาดทักษะในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539: รายงานการวิจัย) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,129 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ 153 คน ผู้บริหารโรงเรียน 166 คน (ระดับประถมศึกษา 112 คน ระดับมัธยมศึกษา 54 คน) และครูผู้สอน 810 คน (สอนระดับประถมศึกษา 529 คน และระดับมัธยมศึกษา 281 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกอยู่ และเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ผู้เรียนและสังคม อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการเรียนการสอนจะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิธีคิด และแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้คิดอย่างเป็นอิสระ และสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต ครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรม การเรียนการสอน หรืออาจให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอนแทนครู และทำหน้าที่ประเมินผลด้วย ในด้านปัญหาและอุปสรรคนั้น คือ ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ครูผู้สอนความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย และวิทยากรท้องถิ่นบางคนมีความเข้าใจในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย

ศิริพงษ์ นวลแก้ว (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
3. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นช่างเทคนิคมาเป็นวิทยากร ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ผู้บริหารและครูวิชาการ โรงเรียนมีความคิดว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ความรู้เรื่องสมุนไพร การจักสาน การเกษตรแบบผสมผสาน ส่วนภูมิปัญญาชาวบ้านเห็นว่า ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ควรนำภูมิปัญญาเกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้

ทัศนีย์ ทองไชย (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 459 คน ได้แก่ หัวหน้าสถานศึกษา ครู วิชาการ และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับ รัศมี ทองบุตร (2542: บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่เป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 267 คน ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และ t-test พบว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา มีการนำเนื้อหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมาก และในด้านการนำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษามีการนำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ อยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง

นัทธี พงษ์คนตรี (2544) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี พบว่า ครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี มีปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนในระดับน้อย

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะชี้ให้เห็นว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น มีลักษณะและปัญหาในการนำมาใช้อยู่โดยตลอด และการศึกษาจะทำเฉพาะเจาะจงลงไปในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันโดยตรง แต่ในการศึกษานั้น มิได้มีเฉพาะวิชาสังคมศึกษาเพียงวิชาเดียวเท่านั้นที่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 เพื่อนำไปเป็นแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 42 โรงเรียน จำนวนครู 73 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540: 84) โดยกำหนดครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

อำเภอ	จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
พนัสนิคม	12	29	12
พานทอง	8	14	8
บ่อทอง	15	19	15
กิ่งอำเภอเกาะจันทร์	7	11	7
รวม	42	73	42

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยถามปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ใน 3 ด้าน จำนวน 55 ข้อ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 19 ข้อ
2. ปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน จำนวน 20 ข้อ
3. ปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 16 ข้อ

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.2 สร้างแบบสอบถาม โดยขอคำแนะนำจากประธานกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบสำนวนภาษาและความสมบูรณ์ของเนื้อหา

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบสอบถามที่เก็บปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับครูผู้สอนสอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ตามแนวของครอนบาค (Cronbach, 1990: 202 - 204) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามไปยังครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้แก่โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

4.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ จนครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

4.4 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติการวิจัยโดยใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Ms WINDOWS

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมดมาให้คะแนน ตามแนวทางการประเมินเจตคติแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบลิเคิร์ต (Likert's Scale)

มีปัญหามากที่สุด	ให้	5 คะแนน
มีปัญหา	ให้	4 คะแนน
มีปัญหาปานกลาง	ให้	3 คะแนน
มีปัญหาน้อย	ให้	2 คะแนน
มีปัญหาน้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน

5.2 การแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความหมายค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัดโดยอาศัยแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว (2535: 23 - 24) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	มีมีปัญหามากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	มีปัญหา
คะแนนเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	มีปัญหาปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	มีมีปัญหาน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	มีมีปัญหาน้อยที่สุด

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for window ดังนี้

6.1 ศึกษาระดับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 สถิติที่ใช้ คือ คะแนนเฉลี่ย (mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.2 เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การสอนของครู สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการเสนอผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ

\bar{X}	หมายถึง	คะแนนเฉลี่ยระดับความท้อแท้ในการปฏิบัติงาน
S.D.	หมายถึง	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	หมายถึง	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
F	หมายถึง	ค่าวิกฤตการแจกแจงแบบเอฟ (F - Distribution)
p	หมายถึง	ค่าความน่าจะเป็นที่จะเกิดความคลาดเคลื่อน
*	หมายถึง	ผลการทดสอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ลำดับขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

2.2 วิเคราะห์ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

2.3 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอนภาษาไทย

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

สถานภาพ	ข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	4	9.52
	หญิง	38	90.48
	รวม	42	100
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี	34	80.95
	สูงกว่าปริญญาตรี	8	19.05
	รวม	42	100
ประสบการณ์การทำงาน	0-5 ปี	2	4.76
	6-10 ปี	2	4.76
	10 ปีขึ้นไป	38	90.48
	รวม	42	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ครูผู้สอนภาษาไทยช่วงชั้นที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 90.48) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 80.95) ประสบการณ์ในการปฏิบัติการสอน 0- 5 ปี ร้อยละ 4.76 6-10 ปี ร้อยละ 4.7 และตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 90.48

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย
ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2

ตารางที่ 4.2 คะแนนค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหาการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2
ด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัด
การเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
1 การติดต่อหรือเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร ในการเรียนการสอน	3.38	1.08	ปานกลาง
2 การติดต่อประสานงานกับแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.29	.99	ปานกลาง
3 การจัดตารางสอนให้สัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน	3.24	.93	ปานกลาง
4 การจัดเวลาให้สัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการเรียนการสอน	3.29	.89	ปานกลาง
5 การประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองให้เห็นถึง ความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการ เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544	3.19	.97	ปานกลาง
6 การจัดสถานที่ให้สัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน	2.88	.97	ปานกลาง
7 การให้ความร่วมมือของผู้บริหารในการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน	2.67	1.02	ปานกลาง
8 การจ่ายค่าตอบแทนแก่วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.43	1.07	ปานกลาง
9 การจัดสถานที่ให้สัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน	3.02	.91	ปานกลาง

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
10 การบริหารจัดการเรื่องยานพาหนะในการนำนักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้	3.57	1.20	มาก
11 การจัดครูดูแลนักเรียนในการนำนักเรียนไปยังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.19	1.17	ปานกลาง
12 การให้ความร่วมมือของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการอนุมัติให้นำครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนการสอน	3.00	.96	ปานกลาง
13 การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการนำนักเรียนไปยังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.14	1.05	ปานกลาง
14 การให้ความร่วมมือของครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำสื่ออุปกรณ์	3.07	.92	ปานกลาง
15 การประสานความรู้ท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านกับความรู้สากลจากครูประจำการ	3.26	.94	ปานกลาง
16 ในสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักของภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่วิชาสามัญ	3.14	.84	ปานกลาง
17 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้น	3.33	.87	ปานกลาง
18 การจัดทำงบประมาณค่าตอบแทนวิทยากรของสถานศึกษา	3.21	1.00	ปานกลาง
19 การบริหารเวลาในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.29	.92	ปานกลาง
ภาพรวม	3.19	.67	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะ

นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกข้อ ยกเว้น การบริหารจัดการเรื่องยานพาหนะในการนำนักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$)

ตารางที่ 4.3 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
1 การจัดเวลาให้นักเรียนเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.14	1.05	ปานกลาง
2 ความร่วมมือของครูในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอน	2.90	1.12	ปานกลาง
3 การให้ความร่วมมือของปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น	2.95	.82	ปานกลาง
4 การให้ความร่วมมือของหน่วยงานในท้องถิ่น	3.00	1.01	ปานกลาง
5 การจัดสถานที่ให้นักเรียนเรียนรู้จากครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.79	.87	ปานกลาง
6 การจัดทำทะเบียนครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อติดต่อจัดการเรียนการสอน	3.17	.88	ปานกลาง
7 การให้ความร่วมมือในการขอยืมวัสดุอุปกรณ์จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.12	.80	ปานกลาง
8 ความรู้ความสามารถของครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น	2.98	1.02	ปานกลาง
9 การให้ความรู้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านทักษะการเรียนรู้	2.93	.81	ปานกลาง
10 การให้ความร่วมมือของนักเรียนในการนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน	3.10	.88	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
11 ความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอน	3.21	1.07	ปานกลาง
12 ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาในบทเรียนกับ วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น	3.24	1.08	ปานกลาง
13 การปรับหลักสูตรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการเรียนการสอน	3.17	1.03	ปานกลาง
14 การจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติครู ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ	3.00	.86	ปานกลาง
15 การเชิญชวนให้องค์กรท้องถิ่นของชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของครูภูมิปัญญา ท้องถิ่น	3.07	.92	ปานกลาง
16 โรงเรียนสามารถนำครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ช่วยจัดการเรียนการสอนได้หลายสาขาวิชา	3.14	.81	ปานกลาง
17 ความล่าช้าในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วม จัดการเรียนการสอน	3.07	.89	ปานกลาง
18 ความร่วมมือร่วมใจประสานงานของคนใน ท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าโรงเรียน	3.07	.92	ปานกลาง
19 การให้ความรู้กับนักเรียนในการสอน ด้านทฤษฎีและหลักการของการสอนโดย ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.29	.99	ปานกลาง
20 การคัดสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมา จัดการเรียนการสอนภาษาไทย	3.26	.94	ปานกลาง
ภาพรวม	3.08	.63	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน
ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ การให้ความรู้กับนักเรียนในการสอนด้านทฤษฎีและหลักการของการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น การคัดสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมาจัดการเรียนการสอนภาษาไทย และ ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาในบทเรียนกับวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ตารางที่ 4.4 คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญา

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
1 การให้ความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนในการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.02	1.20	ปานกลาง
2 การให้ความร่วมมือจากผู้ปกครองในการอนุญาตให้ให้นักเรียนออกไปศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.07	1.13	ปานกลาง
3 การจัดครูผู้ควบคุมนักเรียนในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.21	1.02	ปานกลาง
4 ความสนใจของนักเรียนในการศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.93	.97	ปานกลาง
5 ค่าใช้จ่ายในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.52	1.02	ปานกลาง
6 การจัดเวลาในการศึกษาหาความรู้ยังแหล่งเรียนรู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน	3.36	.73	ปานกลาง
7 การให้ความร่วมมือของหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.33	.82	ปานกลาง
8 การเลือกแหล่งเรียนรู้ที่นำนักเรียนไปศึกษา	3.14	.72	ปานกลาง
9 ความปลอดภัยของนักเรียนในการไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้	3.10	.96	ปานกลาง

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
10 การเตรียมตัวนักเรียนให้มีความรู้ล่วงหน้า ก่อนนำไปเรียน ยังแหล่งเรียนรู้	2.98	.78	ปานกลาง
11 การเตรียมกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติขณะไปศึกษาแหล่ง เรียนรู้	3.05	.82	ปานกลาง
12 การวางแผนในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ทราบวัตถุประสงค์ก่อนไปศึกษา	2.93	.87	ปานกลาง
13 ความกระตือรือร้นของครูในการเลือกสรรแหล่งเรียนรู้ สำหรับนักเรียน	3.00	.91	ปานกลาง
14 ครูในสถานศึกษามีการวางแผนกิจกรรมสำหรับนักเรียนใน การไปศึกษาแหล่งเรียนรู้	2.98	.95	ปานกลาง
15 การสืบสานความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ของการศึกษาจากแหล่ง เรียนรู้	3.02	.87	ปานกลาง
16 การติดตามผลงานหลังจากที่นักเรียนได้ศึกษาจากแหล่ง เรียนรู้นั้น	3.00	.77	ปานกลาง
ภาพรวม	3.10	.67	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย
ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญา โดยรวม
อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่
ค่าใช้จ่ายในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเวลาในการศึกษาหาความรู้ยัง
แหล่งเรียนรู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน และการให้ความร่วมมือของหน่วยงานหรือองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.5 คะแนนค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันดับ และระดับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

สภาพปัญหา	n = 42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3	3.19	.67	ปานกลาง
2. ปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาสู่โรงเรียน	3.08	.63	ปานกลาง
3. ปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.10	.67	ปานกลาง
ภาพรวม	3.12	.62	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน

3.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

ประสบการณ์	N	\bar{X}	S.D.	F	P
น้อย(0-5 ปี)	2	2.78	.28	1.547	.226
ปานกลาง(6-10 ปี)	2	2.42	.18		
มาก(10 ปีขึ้นไป)	38	3.18	.68		

* $p < .05$

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ได้สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 73 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2540: 84) โดยกำหนดครูผู้สอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท คือ 5, 4, 3, 2, 1 จำนวน 55 ข้อ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน ใน 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ จัดการเรียนการสอน ปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน และปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2.3 การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นด้วยตนเอง โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา และวิเคราะห์คำถามจากค่าดัชนีความสอดคล้อง

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บด้วยตนเอง

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสอบถามที่ถูกต้องและสมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS/PC เพื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA)

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1.3.1 จากการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 จากกลุ่มตัวอย่าง 42 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 90.48) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 80.95) ประสบการณ์น้อย (0 – 5 ปี) ร้อยละ 4.76 ประสบการณ์ปานกลาง (6-10 ปี) ร้อยละ 4.76 และประสบการณ์มาก (10 ปี ขึ้นไป) ร้อยละ 90.48

1.3.2 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 มีดังนี้

1) ด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น การบริหารจัดการ เรื่องยานพาหนะในการนำนักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$)

2) ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ การให้ความรู้กับนักเรียนในการสอนด้านทฤษฎีและหลักการของการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น การคัดสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมาจัดการเรียนการสอนภาษาไทย และความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาในบทเรียนกับวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3) ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเวลาในการศึกษาหาความรู้ยังแหล่งเรียนรู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน และการให้ความร่วมมือของหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน

1.3.3 เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ผู้วิจัยมีประเด็นจะอภิปราย ดังนี้

2.1 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะ โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการบริหารจัดการเรื่อง ยานพาหนะในการนำนักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ เนื่องจากโรงเรียนไม่มีรถบัสประจำโรงเรียน จึงจำเป็นต้องเช่าพาหนะเพื่อนำนักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นอกจากนี้เมื่อโรงเรียนนำวิทยากรมาช่วยสอนในโรงเรียน โรงเรียนต้องจ่ายค่าตอบแทนให้กับวิทยากรด้วย เนื่องจากวิทยากรส่วนมากมีอายุค่อนข้างมาก ต้องการมีรายได้บ้าง และในปัจจุบันนี้การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2547: 36 – 37) ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทราบว่ามีทางราชการมีค่าตอบแทนให้แก่วิทยากร จึงต้องการเงินเป็นค่าตอบแทนบ้าง แต่ทางโรงเรียนไม่สามารถจัดหาได้ทันเนื่องจากความล่าช้าในการเบิกเงิน จึงทำให้การจ่ายค่าตอบแทนแก่วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปัญหาในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริพงษ์ นวลแก้ว (2540: 127 – 128) ที่ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ผู้บริหารเป็นกลจักรสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนและพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการนำ

เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอพนัสนิคม ส่วนอำเภออื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 มีน้อย จึงทำให้ขาดแคลนวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาไทย

2.3 ด้านปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนส่วนใหญ่ ขาดแคลนงบประมาณในการเช่าพาหนะเพื่อนำนักเรียนออกไปเรียนยังแหล่งเรียนรู้ จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการนำนักเรียนไปศึกษา ยังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีปัญหาในระดับปานกลาง ซึ่งทางโรงเรียนช่วยแก้ปัญหาโดยให้ผู้ปกครองช่วยรับภาระส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ในการศึกษาหาความรู้ยังแหล่งเรียนรู้หรือปราชญ์ ชาวบ้าน ส่วนมากนักเรียนได้ความรู้กลับมาน้อยเนื่องจากระยะเวลาในการไปศึกษาในแต่ละครั้งน้อยเกินไป เช่น 1 วัน หรือ 2 วัน ทำให้นักเรียนยังเข้าใจเนื้อหาไม่ลึกซึ้ง เนื่องจากการจัดเวลาในการศึกษาหาความรู้ยังแหล่งเรียนรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละครั้งน้อยเกินไป และการให้ความร่วมมือของหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำนักเรียนไปศึกษายังแหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมีไม่มากนัก

2.4 เปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามประเภทการดำเนินการสอน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากเดิมเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทำให้ครูทุกคนต้องศึกษาความรู้ใหม่หมดทำให้ต้องศึกษาความรู้ใหม่หมด ทำให้ต้องพัฒนาตนเองให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามหลักสูตรกำหนด ซึ่งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนเป็นการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า สนับสนุนค่านิยมวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดการจัดการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและพัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2547: 36) จึงทำให้ทุกโรงเรียนต้องดำเนินการเร่งรัดโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนการสอนโดย มุ่งหวังให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้ครูต้องพยายามพัฒนาตนเองในด้านการเรียนการสอนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม มิฉะนั้นจะอยู่ในสังคมไม่ได้ต้องออกนอกระบบ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ตามลำดับ ดังนี้

3.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนในเขต 2 ควรดำเนินการบริหารจัดการเรื่องยานพาหนะในการน่านักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้

3.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน ควรพัฒนาการให้ความรู้กับนักเรียนในการสอนด้านทฤษฎีและหลักการของการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ครูผู้สอนคอยแนะนำเทคนิควิธีการถ่ายทอดแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.3 ปัญหาเกี่ยวกับการน่านักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดหางบประมาณค่าใช้จ่ายในการน่านักเรียนไปศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.4 ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา เขตอื่น ควรนำแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พัฒนาจัดการเรียนการสอน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

3.2.2 ควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ในเรื่องภูมิปัญญาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา. ม.ป.ท.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการ การศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) กรุงเทพมหานคร ภาพพิมพ์
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญา ชาวบ้านในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- จรรุวรรณ ธรรมวัตติ (2531) “การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน” ทิศทางหมู่บ้านไทย กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์
- ทัศนีย์ ทองไชย (2542) “สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ธวัช ปุณโณทก (2531) “ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน: ทักษะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง” ทิศทางหมู่บ้านไทย กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์
- นันทิ พงษ์คนตรี (2544) “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2531) ทิศทางหมู่บ้านไทย กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์
- ปฐม นิคมานนท์ (2538) “การค้นหาคำรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน” ใน การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา ชมรมผู้สนใจทางการศึกษา 9-12 ตุลาคม 2538 หน้า 334-335
- ประเวศ วะสี (2536) ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่มที่ 2 กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป
- มณีนภา ชุตินุตร (2538) “แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน” ใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดการจัดการเรียนการสอน กาญจนบุรี ม.ป.ท.
- พระยาอนุমানราชชน (2531) วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- มาลินี สายคำข้าว (2538) “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัตนะ บัวสินธุ์ (2535) “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง” วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- รัศมี ทองบุตร (2542) การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ลิปพนนท์ เกตุทัต (2538) *ก้าวมัน: ทันโลก* กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.
- วิชัย ต้นศิริ (2532) “สื่อพื้นบ้านการศึกษา” *รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 9* กรุงเทพมหานคร การศาสนา
- ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม (2536) “ชีวิตวัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทย” *มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- ศิริพงษ์ นวลแก้ว (2540) “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) *ภูมิปัญญาไทย* กรุงเทพมหานคร สถาบันไทยศึกษา
- สามารถ จันทร์สุรย์ (2534) *ภูมิปัญญาชาวบ้าน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535) “การนำหลักสูตรไปใช้” ใน *เอกสารชุดฝึกอบรมศึกษานิเทศก์สปจ./สปอ.* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) *การศึกษาด้วยตนเองหลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งสายงานการบริหารในสถานศึกษา ปีงบประมาณ 2543* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540) *หนังสือสูง สงขลา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา*
- เอกวิทย์ ณ ถलग (2536) *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. เล่มที่ 2 กรุงเทพมหานคร*
อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- เอกวิทย์ ณ ถलग (2539) *ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. ใน โครงการ*
กิตติเมธี นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภาคผนวก

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

.....

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2
2. ผู้วิจัยต้องการศึกษา ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2
3. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2
4. โปรดตอบแบบสอบถามทุกตอน ทุกข้อ ตามสภาพเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา ซึ่งการตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพและการปฏิบัติงานของท่านแต่อย่างใด

ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ในการให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยมา ณ โอกาสนี้

นางจรรยา คงมนาน

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน วิชาเอกมัธยมศึกษา (ภาษาไทย)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ตามความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. ระดับการศึกษา

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

3. ประสบการณ์การสอน _____ ปี _____ เดือน

ตอนที่ 2 ปัญหาการทำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทย ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่า ในโรงเรียนของท่านมีปัญหาในการทำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทยระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบเพียงคำตอบเดียว โดยมีระดับของปัญหาดังนี้

5 มีปัญหามากที่สุด

4 มีปัญหามาก

3 มีปัญหปานกลาง

2 มีปัญหาน้อย

1 มีปัญหาน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ก. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 3 การติดต่อหรือเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรในการเรียนการสอน					
2	การติดต่อประสานงานกับแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3	การกำหนดการสอนให้สัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทางภาษาไทยมาใช้สอน					
4	การจัดเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทางภาษามาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย					
5	การประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544					
6	การจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย					
7	การให้ความร่วมมือของผู้บริหารในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน					
8	การจ่ายค่าตอบแทนแก่วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น					
9	การจัดสถานที่ให้สัมพันธ์กับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน					
10	การบริหารจัดการเรื่องยานพาหนะในการนำนักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้					

ข้อ	รายการ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
11	การจัดครูดูแลนักเรียนในการนำนักเรียนไปยังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
12	การให้ความร่วมมือของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการอนุมัติให้นำครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนการสอน					
13	การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการนำนักเรียนไปยังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
14	การให้ความร่วมมือของครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำสื่ออุปกรณ์					
15	การประสานความรู้ท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านกับความรู้สากลจากครูประจำการ					
16	ในสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักของภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่วิชาสามัญ					
17	ทุกช่วงชั้นนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
18	การจัดทำงบประมาณค่าตอบแทนวิทยากรของสถานศึกษา					
19	การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดความสับสนเรื่องเวลา					
	ข. ปัญหาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน					
20	การจัดเวลาให้นักเรียนเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น					
21	ความร่วมมือของครูในการจัดภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสอน					
22	การให้ความร่วมมือของปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น					

ข้อ	รายการ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
23	การให้ความร่วมมือของหน่วยงานในท้องถิ่น					
24	การจัดสถานที่จำลองให้นักเรียนเรียนรู้จาก กรณีปัญหาท้องถิ่น					
25	การจัดทำทะเบียนกรณีปัญหาท้องถิ่นเพื่อติดต่อ จัดการเรียนสอน					
26	การให้ความร่วมมือในการขอยืมวัสดุอุปกรณ์ จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
27	ความรู้ความสามารถของกรณีปัญหาท้องถิ่น ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น					
28	การให้ความรู้ของกรณีปัญหาท้องถิ่น ในด้านทักษะการเรียนรู้					
29	การให้ความร่วมมือของนักเรียนในการนำวัสดุ อุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน					
30	ความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอน					
31	ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชาในบทเรียนกับ หลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
32	การปรับหลักสูตรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ เรียนการสอน					
33	การจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติกรณีปัญหา ท้องถิ่นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ					
34	การเชิญชวนในองค์กรท้องถิ่นของชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของกรณีปัญหา ท้องถิ่น					
35	โรงเรียนสามารถนำกรณีปัญหาท้องถิ่นมา ช่วยจัดการเรียนการสอนได้หลายสาขาวิชา					
36	ความล่าช้าในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วม จัดการเรียนการสอน					

ข้อ	รายการ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
37	มีความร่วมมือร่วมใจประสานงานของคนในท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าโรงเรียน					
38	การให้ความรู้กับนักเรียนในการสอนด้านทฤษฎีและหลักการของการสอน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น					
39	การคัดสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมาจัดการเรียนการสอนภาษาไทย					
	ค. ปัญหาเกี่ยวกับการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
40	การให้ความร่วมมือจากผู้บริหารในการนำนักเรียนออกไปสู่แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
41	การให้ความร่วมมือจากผู้ปกครองในการอนุญาตให้นำนักเรียนออกไปศึกษายังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
42	การจัดครูผู้ควบคุมนักเรียนในการนำนักเรียนไปศึกษายังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
43	ความสนใจของนักเรียนในการศึกษายังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
44	ค่าใช้จ่ายในการนำนักเรียนไปศึกษายังแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น					
45	การจัดเวลาในการศึกษาหาความรู้ยังแหล่งเรียนรู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน					
46	การให้ความร่วมมือของหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำนักเรียนไปศึกษายังแหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น					
47	ความเหมาะสมในการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่นำนักเรียนไปศึกษา					

ข้อ	รายการ	ระดับปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
48	ความปลอดภัยของนักเรียนในการในการไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้					
49	การเตรียมตัวนักเรียนให้มีความรู้ล่วงหน้าก่อนนำไปเรียนยังแหล่งเรียนรู้					
50	การเตรียมกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติขณะไปศึกษายังแหล่งเรียนรู้					
51	การวางแผนในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ก่อนไปศึกษา					
52	ครูมีความกระตือรือร้นในการเลือกสรรแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน					
53	ครูในสถานศึกษามีการวางแผนกิจกรรมสำหรับนักเรียนในการไปศึกษายังแหล่งเรียนรู้					
54	การสืบสานความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ของการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้					
55	การติดตามผลงานหลังจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ นั้น ๆ					

* ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี *

นางจรรยา คงมนาน

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน วิชาเอกมัธยมศึกษา (ภาษาไทย)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางจรรยา คงมนาน
วัน เดือน ปีเกิด	4 มิถุนายน 2502
สถานที่เกิด	หมู่บ้านบางผึ้ง ตำบลบางผึ้ง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	กศ.บ. (เอกภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (บางแสน) พ.ศ. 2529
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านหนองชุมเห็ด ม. 2 ตำบลเกาะจันทร์ กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 7